

Gezi Parkı'nda Ne Oldu?

Katılımcıların Penceresinden Bir Gezi Parkı Değerlendirmesi

Mensur Akgün, Burak Cop, Yunus Emre, Çağla Gül Yesevi

Gezi Parkı'nda Ne Oldu?

Katılımcıların Penceresinden Bir Gezi Parkı Değerlendirmesi

T.C. İSTANBUL KÜLTÜR ÜNİVERSİTESİ

GEZİ PARKI'NDA NE OLDU?

Katılımcıların Penceresinden Bir Gezi Parkı Değerlendirmesi

Yazarlar: Mensur Akgün, Burak Cop ,Yunus Emre, Çağla Gül Yesevi

Proje Asistanları: Burcu Ünver, Aysima Selin Öztürk

© İKÜ, 2014

Tüm hakları saklıdır. İstanbul Kültür Üniversitesi ve İstanbul Kültür Üniversitesi Küresel Siyasal Eğilimler Merkezi'nin (GPoT) yazılı izni olmadan hiçbir yolla kopyalanamaz, çoğaltılamaz, dağıtım ve satışı yapılamaz.

Baskı Tarihi: Mayıs 2014

Baskı Yeri:

G.M. Matbaacılık ve Tic. A.Ş.
100. Yıl Mah. MAS-SİT 1. Cad. No: 88 Bağcılar - İstanbul
Tel: (0212) 629 00 24 Faks: (0212) 629 20 13
Sertifika No: 12358

Kapak Tasarımı ve Sayfa Düzeni: Sultan Özer

İstanbul Kültür Üniversitesi Küresel Siyasal Eğilimler Merkezi (GPoT)

İstanbul Kültür Üniversitesi Ataköy Yerleşkesi
34156 Bakırköy İstanbul
Tel: 0212 498 44 76 Faks: 0212 498 44 05
www.gpotcenter.org
İstanbul Kültür Üniversitesi Yayıncı Sertifikası No: 14505

İstanbul Kültür Üniversitesi Kütüphane Kataloglama Bilgisi

Gezi Parkı'nda Ne Oldu?/ haz. Mensur Akgün, Burak Cop, Yunus Emre, Çağla Gül Yesevi. –
İstanbul: İstanbul Kültür Üniversitesi, 2014

52s. ; 27 cm (İstanbul Kültür Üniversitesi Yayın No: 204)

ISBN: 978-605-4763-19-1

I. Siyaset II. Siyasi Protesto

Gezi Parkı'nda Ne Oldu?

Katılımcıların Penceresinden Bir Gezi Parkı Değerlendirmesi

Yazarlar: Mensur Akgün, Burak Cop, Yunus Emre, Çağla Gül Yesevi

İçindekiler

Giriş	7
Eylemlere Katılma Nedenleri	11
Gezi Ruhunu Anlamak.....	18
Sonuç Yerine	32
Okuma Önerileri	36
Metodoloji	39
Kronoloji	42

GİRİŞ

Dünya siyasetinde kimi zaman küçük olaylar büyük değişimlerin, sarsıntıların, savaşların ya da işbirliklerinin fitilini ateşleyebilir. Yeni bir vergi için toplantıya çağrılan bir meclis büyük bir ülkede monarşinin yıkılmasına, Avrupa kıtasında on yıllar sürebilecek sarsıntıların yaşanmasına ve yeni bir çağın başlamasına neden olabilir. Ya da bundan üç yıl önce Tunus'ta olduğu gibi bir seyyar satıcının kendini yakması bütün bir bölgenin demokrasi talebiyle ayaklanmasına neden olabilir.

27 Mayıs 2013'te Taksim meydanındaki bir parkın “düzenlemesine” karşı gösterilen tepkilerle başlayan ve üç gün içinde tüm ülkeyi saran Gezi olaylarının Türkiye’de ve dünyada bu denli büyük bir sarsıntıya ya da değişime yol açıp açmayacağını bilmiyoruz. Umuyoruz ki Türkiye’yi yönetenler, yönetmeye talip olanlar elinizdeki çalışmadan ve benzerlerinden gerekli dersleri çıkartırlar.

Gezi olayları Türkiye’nin yakın siyasi tarihinde yaşadığı en önemli krizlerden biriydi. İktidarın olaylar sonrasında gücünü konsolide etmek için düzenlediği mitingler ve bu mitinglerde kullanılan üslup Türkiye’nin daha da gerilmesine, siyaset sahnesindeki yarıkların daha da derinleşmesine neden oldu.

17 Aralık 2013’de başlayan yolsuzluk soruşturmalarına karşı gösterilen tepkiler bu yarıkların artık kapanmasının pek de mümkün olmadığına, Türkiye’nin çok daha sert krizlere doğru sürüklenebileceğine işaret ediyor. Tam da bu yüzden IKU-GPoT bünyesinde Gezi Parkı olaylarına katılan 16 kişi ile gerçekleştirdiğimiz derinlemesine mülakatlardan elde ettiğimiz verileri içeren çalışmamız önem kazanıyor.

Akademik nitelikli olmasını, bundan sonra yapılacak araştırmalara ışık tutmasını hedeflediğimiz çalışma, Türkiye’nin içinden geçtiği ve sistemselsel bir krize dönme olasılığı güçlü olan tarihsel durumu doğru analiz etmek isteyen siyasiler için de fırsatlar sunuyor.

Tahmin edebileceğiniz gibi bu araştırmada Gezi eylemlerini kimin düzenlediği, hangi Doğulu ya da Batılı devletin veya istihbarat örgütünün bu protestoların arkasında olduğu yok. Biz iktidara, muhalefete ve basına duydukları tepkiden dolayı sokağa çıkan, farklı meslek ve yaş gruplarından, değişik siyasi tercihlerden Gezi Parkı protesto-

cularıyla konuştuk. Onların orada neler hissettiklerini, neden oraya gittiklerini anlamaya çalıştık.

Elinizdeki kitap Gezi Parkı olaylarını bir anlamlandırma çabası da değil. Türkiye’de yeni bir sosyolojik gerçekliğin ve yeni bir toplumsal kategorinin ortaya çıkıp çıkmadığıyla ilgilenmiyoruz. Şimdiden üstüne çok şey yazılan bu olaylar eminiz ki sosyal bilimlerin her alanının ilgisini çekecek, derinlemesine anlamlandırma çabalarının merkezine oturacaktır. O zaman bu olayların yeni bir tür vatandaşlığın habercisi olup olmadığı, siyaseti katılımcılığa zorlayıp zorlamadığı daha iyi anlaşılacaktır.

Biz bu çalışmada sadece katılımcıların ne düşündükleri ve neden orada olduklarıyla ilgileniyoruz. Onların görüşlerine elimizden geldiği kadar az müdahale ederek sizlerle paylaşmayı hedefledik. İnanıyoruz ki orada bulunanların duygularının, beklentilerinin anlaşılması bundan sonra yaşanabilecek benzeri olayların niteliğinin daha doğru değerlendirilmesine yardımcı olacaktır. Bu aşamada dikkatinizi çekmek istediğimiz nokta böylesi bir olayın “dış güçler” ya da “faiz lobisi” hipotezleriyle, daha doğrusu varsayımlarıyla açıklanamayacağıdır.

Normal şartlar altında siyaset üzerine düşünmeyen, dünyada olan bitenle çok da fazla ilgilenmeyen milyonlarca insanın yürüyüşlere katılması, pencerelerinden tence-re-tava çalması, kandırılmışlığın ötesinde bir açıklamayı hak ediyor. “Dış güçler” destek vermiş olsa da Gezi Parkı’nda yapılacak “tadilat” nedeniyle böylesine büyük bir krizin doğmasının aslında bir takım içsel nedenleri olmalı. Bu araştırmanın temel amacı da söz konusu içsel nedenlerin en azından bir kısmını sizlere sunabilmektir.

Aramızdan bazıları protesto hareketi içinde yer almış olsa da, bu araştırmayla yapmaya çalıştığımız Gezi olaylarını objektif biçimde anlamaya ve anlatmaya çalışmaktır. Başka bir deyişle biz, Gezi’yi akademik ilgi alanımızın sahası olarak görüyoruz, onu dışarıdan bakarak gözlemlemeye, anlamaya ve anladıklarımızı sizlere anlatmaya çalışıyoruz. Yöntemimiz siyasi değil ama bulgularımız siyasetçilere ışık tutacak nitelikte.

Araştırmada üç soruya cevap arıyoruz, bu yüzden elinizdeki kitabı üç bölüme ayırdık. İlk bölümde, insanların neden bu protestolara katıldıklarını anlamaya ve anlatmaya çalıştık. İkinci bölümde, Gezi Parkı içinde ve çevresinde yaşananlar karşısında eylemcilerin ne hissettiklerini aktardık. Sonuç bölümünde ise kısa bir değerlendirme yaptık ve Gezi eylemlerine katılanların taleplerini sizlerle paylaştık. Kitabın sonuna da Gezi Parkı protestolarına farklı açılardan bakan kitap, makale ve araştırmalardan bir seçki koyduk.

Katılımcıların bizlere aktardığı görüşler daha önce duyduğunuz ve okuduğunuz bilgilerin tekrarı olarak görülebilir. Ancak bu çalışma birçok araştırmada sayılara indir-

genmiş bulguların daha detaylı bir açıklamasını eylemcilerin bakış açısından sunuyor. Önemli bulguların kısa bir özetini bu bölümde paylaşmak uygun olur görüşünderiz.

İlk olarak eylemlerde çevre hassasiyetinin temel tetikleyici olmadığı anlaşılıyor. Başbakan Erdoğan'a ve AKP'ye karşı tepki, eylemlerin en önemli nedeni. Ayrıca eylemciler muhalefeti yetersiz buluyorlar ve basına da öfkeli.

Türkiye'nin doğru yönetilmediğine dair inanç sokağa çıkma nedenlerinin başında geliyor. İktidarın özel yaşama müdahale ettiği, özgürlük alanlarını daralttığı öne sürülmekte. Hükümete ve Başbakan'a duyulan tepki, sadece Gezi olaylarının ele alınış biçimi ve cezalandırma yöntemleri ile de ilgili değil. Katılımcılar kürtaj yasağının, içki yasaklarının, doğum yöntemine karışılmasının; toplumu şekillendirmeye yönelik, özgürlükleri kısıtlayıcı uygulamalar olduğunu vurguluyorlar.

Tutuklu öğrenciler, hukukçulara uygulanan orantısız güç, medya üzerindeki baskılar bu genel kanıyı güçlendiriyor. Sokağa çıkarak bu özgürlükleri kısıtlayıcı politikaların engellenebileceğini düşünüyorlar. Bunun yanında katılımcılar Reyhanlı olaylarının üzerinin kapatılmaya çalışıldığına inanıyor. Üçüncü Köprü'ye verilen Yavuz Sultan Selim isminin ve Suriye'de uygulandığı düşünülen mezhepçi dış politikanın, toplumsal birliği zedelediği ve AKP Hükümeti'ne güven duyulmasını engellediği yaygın bir kanaat olarak karışımıza çıkıyor.

Görünen o ki AKP'nin, mecliste sahip olduğu çoğunlukla yasal düzenlemeleri toplumsal mutabakata ihtiyaç duymadan çıkartması, tepkinin büyümesine neden olmuş. Bu bağlamda katılımcılar 4+4+4 yasasına, kentsel dönüşüme, HES'lerle ilgili kararlara ve alkol kullanımıyla ilgili düzenlemelere dikkat çekiyor. Hükümetin ve Başbakan'ın, muhalif görüşlere katlanamadığı ve bu görüşte olanları susturma ve cezalandırma yolunu seçtiğini belirtiyorlar. İlerleyen sayfalarda görüleceği gibi muhalefet ve medya da eleştirilerden nasibini alıyor.

Bu bölümü bitirmeden önce bir kez daha belirtelim ki araştırmamızın Gezi Parkı olgusunun tamamını açıkladığı iddiasında değiliz. Gezi olaylarına eylemcilerin iradesini aşan anlamlar yüklemekten de kaçındık. Bu araştırma yukarıda vurguladığımız gibi katılımcıların ne hissettiklerine, ne gibi beklentilerle protestolara yöneldiklerine odaklanıyor. Yani eylemleri, eylemcilerin bakış açısından sunmayı hedefliyoruz.

EYLEMLERE KATILMA NEDENLERİ

Bu bölümde Gezi Parkı'nda yapılmaya başlanan “düzenlemenin” nasıl olup da toplumsal bir harekete dönüştüğü ve gösterilere katılanların hangi gerekçelerle sokakta bulunduğu anlatılacaktır. İlerleyen sayfalarda görüleceği gibi Gezi eylemlerinin arka planındaki temel itici güç, çevre duyarlılığının ötesindedir. Çevreye karşı en duyarlı olması beklenebilecek katılımcılar dahi farklı amaçlar için orada bulduklarını söylemişlerdir. Bunun yanında Gezi olaylarının başlangıcında uygulanan polis şiddeti, Gezi olaylarına desteğin ve katılımın artmasına yol açmıştır. Ancak katılımcılara göre tepkinin asıl nedeni AKP Hükümeti'nin politikaları ve Başbakan Erdoğan'dır. Diğer sokağa çıkma nedenlerinin ise haksızlığa uğranıldığının düşünülmesi, muhalefetin yetersizliği ve kent yaşamıyla ilgili sorunlar olduğu görülmektedir.

AKP Hükümeti ve Başbakan'a Duyulan Tepki

Gezi protestolarıyla ilgili yaptığımız görüşmelerde konuştuğumuz tüm katılımcılar eylemlere katılmalarının ardında yatan temel gerekçenin iktidara ve özellikle Başbakan Erdoğan'a duydukları tepki olduğunu belirtmişlerdir. Ancak iktidara ve Başbakan Erdoğan'a duyulan tepkinin nedenlerinde her katılımcı için farklılıklar bulunmaktadır.

Yeşiller ve Sol Gelecek Partisi üyesi olan kadın eylemci K02, tepkisinin sebebinin AKP Hükümeti'nin üst üste gelen baskıcı politikaları olarak tanımlarken aynı partiden erkek eylemci K03 ise “Erdoğan antipatisi” nedeniyle eylemlere katıldığını belirtmektedir.

Her iki eylemci de Erdoğan'ın kişiliğini bu antipatinin ana nedeni olarak göstermektedir. K02'ye göre 1 Mayıs'ta Taksim'e girilememesi, 1 Mayıs'ta yaşanan şiddet, Taksim'le ilgili sürekli değişen projeler ve polis şiddeti Başbakan Erdoğan'a duyduğu tepkinin nedenleridir. K02, tüm sorumluluğun, AKP hükümetinde olduğu görüşündedir.

K07 protestolarının bu denli büyümesini polis şiddetine de bağlamakta, ama ortak noktanın Türkiye'nin yanlış yönetildiğine olan inanç olduğunu düşünmektedir. K07 içki satışının kısıtlanması, kadınların doğum şekline karışılması, kürtaj yasağı, tutuklu öğ-

rencilerin varlığı, hukukçulara uygulanan orantısız güç, medya üzerindeki baskı gibi birden çok neden yüzünden sokağa çıktığını söylemektedir.

K14, daha önce böyle bir eyleme katılmadığını, Gezi olayları başlamadan önce AKP'nin icraatlarına tepki duyduğunu söylemektedir. K14'e göre eylemcilerin iktidara tepkisinin sebepleri içki yasası, Reyhanlı'daki bombalı saldırının üzerinin kapatılmaya çalışılması, Hükümetin Suriye politikası, Üçüncü Köprü'ye konulan ismin toplumsal hassasiyetleri gözetmemesidir.

K16 tepkisinin nedeninin hükümetin “dikte eder hali” olduğunu belirtmektedir. İnsanların (özellikle gazetecilerin ve muhaliflerin) susturulduğunu, en basitinden işten atıldıklarını anlatmaktadır. K16'nın tepkili olduğu konulardan biri de öğrenci tutuklamalarıdır.

K11 ise, özgürlük alanının daraltılmasından ötürü sokağın tek çıkış yolu olduğunu, sokağın zapt edilmesiyle, iktidarın yaşam alanına müdahalesinin ortadan kaldırılacağını düşündüğünü belirtmiştir. Ko8, tepkisinin adresinin hükümet olduğunu belirtmektedir.

Ko8, “Benim şahsi fikrim bu bir diktatör rejimidir. Diktatör rejiminin artık sona ermesi gerektiği üzerine yoğunlaşıldı” demektedir. Öğrenci Kolektifleri adlı sosyalist gençlik örgütlenmesi üyesi erkek eylemci Ko4 de AKP iktidarının bir “diktatörlük” olduğu görüşündedir.

Yaygın bir Alevi örgütlenmesi olan Pir Sultan Abdal Derneği'nde şube başkanlığı görevini yürüten erkek eylemci Ko6, eylemlere katılma nedenini, kendilerini ötekileştiren “AKP faşizmine duyduğu tepki” olarak açıklamaktadır. Alevilerin sokağa çıkma nedenlerinin, taleplerini hayata geçirmek olduğunu düşünen Ko6 halkın genelde emperyalizme, yerelde de AKP faşizmine karşı büyük bir tepkisi olduğu görüşündedir.

Ko9, Gezi olaylarında tepkinin, çevreci bir tepki olmadığını düşünmektedir. Hükümet'in pek çok politikasına karşı olmanın birleşimi olduğunu belirtmektedir.

Ko4 de bütünlüklü bir devlet aygıtının insan yaşamına müdahalesi olduğu ve buna karşı mücadele ettikleri görüşünde. Neden Tayyip Erdoğan'a özel bir tepkileri olduğu sorusunu ise “Çünkü Tayyip Erdoğan, AKP içerisinde karizmatik bir lider olarak öne çıkmış bir isim. AKP'de diğer bakanların, milletvekillerinin sözü çok fazla geçmez. Erdoğan her zaman son sözü söyler ve söylediği kanundur” diye yanıtlıyor.

Ko4'e göre “Tayyip Erdoğan'ın artık yatak odasına kadar girip kadınlara, insanlara kaç çocuk yapacaklarını söylemesi, kadın bedeni üzerinde söz söylemeye devam etmesi, bunun yanında sembolik bir şey olan içkiyi yasaklaması... insanların canına tak etti”.

Polis Şiddeti

Katılımcılara göre ilk günlerdeki protestolar sırasında yaşanan polis şiddeti, Gezi eylemlerine verilen desteğin artmasına sebep olmuştur. Bir sonraki bölümde daha ayrıntılı biçimde üzerinde durulacak olan polis şiddeti, sokağa çıkmanın önde gelen nedenlerinden biri olarak karşımıza çıkmaktadır. Örneğin Ko8, barış havası içinde eylemde bulunanlara gaz bombası kullanılmasının tepkiye neden olduğunu ve bunun eylemlere katılımı tetiklediğini belirtmektedir.

K15'e göre de 31 Mayıs'ta polis şiddeti yaşanmamış olsaydı sokağa çıkılmayacaktı. K16 ise eylemlere katılmasında polis şiddetinin payını şu sözlerle açıklıyor:

Orada kaldığım ilk gece, sabahleyin bu çadırların yakıldığı 31 Mayıs sabahı başka bir şiddetle karşılaştık. Sonraki her orada oluşum, o şiddete karşıydı aslında. Çünkü daha öncesinde şiddetle karşılaşmamıştık. İlk tepkimiz parkın yıkılmaması içindi. Ama daha sonrası polis şiddetine karşıydı. Arkadaşlarımızın dövülmesine karşıydı. Giderek artan otoriteye karşıydı.

BDP yerel örgütünde yöneticilik yapan K12, Sırrı Süreyya Önder'in alanda olduğunu gördüğünü, bunun ardından Gezi'ye gittiğini ve sert müdahalenin katılımı etkili olduğunu belirtmektedir. Benzer şekilde, BDP üyesi genç akademisyen K13, sokağa çıkma nedenini "devlet terörü ve şiddet" olarak açıklamaktadır. K13 şu ifadeleri kullanmaktadır:

Benim öncelikli olarak devlet terörüydü. Yani masum insanlar demeyeyim de muhalif insanlar var orada ve çok kararlı bir şekilde bir eyleme devam ediyorlar. Ben başlangıçta saygı duyuyordum ama kendimi çok ait hissetmiyordum o topluma fakat sonra 31 Mayıs'ta Cuma günü şiddet ayyuka çıktığı zaman çok çok öfkelenmişim ve o yüzden hemen gittik oraya akşam üstü işten sonra, birincil nedenim bu.

CHP'li Ko7 ise diğer eylemlere nazaran Gezi olaylarında daha sert bir müdahalenin olduğunu vurgulamaktadır. Eylemler sırasında polis şiddetinin; öfkeyi, motivasyonu ve dayanışmayı arttırdığını söylemektedir.

Haksızlık

Gezi protestolarına katılımın bir başka nedeniyse eylemcilerin; seslerinin duyulmadığına, fikirlerine değer verilmediğine, dışlandıklarına, yok sayıldıklarına, haksızlığa uğradıklarına inanmalarıdır. Görünen o ki insanlar bu eylemlere endişelerini dile getirmek ve gidişatı değiştirmek için katılmışlardır. Mülakat yaptığımız 16 kişinin hemen hemen tamamı, AKP'ye yakın olanların daha iyi ve daha güvenli bir yaşam sürdürdüklerini belirtmektedir.

Bazı katılımcılarda iktidara yakın olmayanların devlet kadrolarına alınmayacaklarına dair bir inanış ve ön kabul bulunmaktadır. K01 kendisini yaşam biçimi olarak tehlikede gördüğünü belirtmiştir. K15 toplumdaki dışlandığına inanmaktadır. K16, iktidar yanlılarının işlerini daha kolay hallettiklerini, iktidar yanlı olmayanların iş güvencelerinin bile bulunmadığını vurgulamıştır. K15, dışlanma korkusu nedeniyle devlette çalışmayı hiç düşünmediğini söylemektedir.

Yeşil hareketi içinde yer alan genç bir erkek eylemci olan K03 “şu anda iktidarda bulunanların geçmişte bir takım adaletsizliklerle karşı karşıya kaldıklarını, ancak kendilerine bu haksızlıkları yapan insanların çocuklarından bunun intikamını almak gibi bir yaklaşımları olduğunu” iddia etmektedir. K03 iktidarın bilinçli olarak insanları ötekileştirdiğine inanmaktadır. K02 ise “üniversite kantininde AKP kadrolaşmasından, fantezi veya gerçek, yakınıldığını” duyabileceğimizi, gençlerin “bazı networklere –cemaattir, AKP’dir vs.- angaje olmadıkları sürece dışarıda bırakılacak gibi hissettiklerini” söylemiştir.

Haksızlığa uğradığına inanmanın bir diğer boyutu ise Alevilerin hükümet politikalarından duyduğu rahatsızlık olarak gündeme gelmektedir. K06, her an Maraş ya da Sivas benzeri saldırıları yaşamak endişesi taşıdıklarını belirtmektedir. Ortadoğu’daki gelişmelerin mezhep savaşlarına davetiye çıkarttığını söylemektedir. Genç bir CHP İstanbul İl Yöneticisi olan K07, Alevilerin taleplerinin dikkate alınmadığını ve ötekileştirildiklerini iddia etmektedir.

Ellili yaşlarındaki bir eylemciyse (K10) oğluna Fransa’da yüksek lisansa başladığı zaman “Bir şey yap, sığınma hakkı al. Gerekirse bağırma taş koyarım. Dönme. Sen bu ülkeye dönüp de ne yapacaksın? Bu düşünce tarzınla senin bu ülkede yapacağın hiçbir şey yok” dediğini aktarmıştır.

Muhalefetin Yetersizliği

Gezi olayları bağlamında gündeme gelen konulardan biri de muhalefetin durumudur. Muhalefet partilerinin yeterli ve etkili bir performans sergileyemedikleri görüşü yaygın kabul görmektedir. Kimileri bunu AKP hegemonyasının muhalefetin gelişmesine imkan vermemesine bağlarken, kimileri de muhalefet partilerinin kendi başarısızlığı olarak değerlendirmektedir. K01, “AKP’den sonra biraz sol tarafa da, yani Kılıçdaroğlu’na da tepkim vardı yani açıkçası orayı çok sağlam görmüyorum ve benimsemiyorum” demektedir.

K04, CHP’nin de AKP’den çok farklı bir parti olduğunu düşünmediğini vurgulamaktadır. Pir Sultan Abdal Kültür Derneği Şube Başkanı K06, düzenin bozuk olduğunu, AKP’yi ve muhalefeti bu düzenin temsilcisi olarak gördüğünü belirtmektedir. K06,

CHP'nin de Alevilerin talepleri noktasında çok geride olduğunu, egemenlere hizmet ettiğini düşünmektedir.

K16 muhalefetin başarısızlığının Gezi'nin sebeplerinden biri olduğuna inanmaktadır. Başarılı muhalefet partisinin ya da partilerinin olmasının Gezi olaylarının çıkmasını engelleyebileceğini belirtmektedir. K16 "muhalefet partileri başarılı olsaydı, böyle bir şey çıkmazdı bence" demektedir. Transseksüel kadın eylemci Ko8 ise daha da ileriye gitmekte, topyekun bir siyasi yenilenmeyi şu sözlerle talep etmektedir:

Yani artık bu tarz eski kalıplarla yapılan düşünceleri ve yorumları ben çok benimsemiyorum. Bence siyasi partiler, genel başkanları, yönetim kurulları, parti meclis üyeleri vs. topluca istifa etsinler. Mevcut partilerin hatta hepsi kapansın, tarihe gömülsün. 31 Mayıs'tan sonra ortaya çıkan bu enerjinin etrafında yeni oluşumlar olsun ve bu kazansın. Dostluk, barış, dayanışma, özgürlük, eşitlik kazansın. O yüzden artık politikaya dair yapılan yorumlar çok da önemli değil. Önümüzde artık kesin bir olgu var: 31 Mayıs'tan önce ve 31 Mayıs'tan sonra.

CHP Gençlik Kolları üyesi K11 de partisinin etkin muhalefet yapamadığını belirtmektedir. Gençlerin Gezi'de muhalefetin yıllardır başaramadığı şeyi başardığını iddia eden K11 partisi hakkındaki görüşlerini şu sözlerle ifade etmektedir:

Sokağa çıkan gençler ne yaptı? Muhalefetin yapamadığı muhalefeti yaptı. Türkiye'de bir ana muhalefet eksikliği var ve bugün Gezi ruhu ana muhalefet haline geldi. Bizim partideki genel başkan yardımcılarını 1 Haziran gecesi kadeh kaldırıyorlardı müthiş işler yaptık, müthiş şeyler başardık diye. 1 Haziran olayını hatırlıyorsunuz miting iptal edildi [CHP Kadıköy mitinginin iptal edilerek CHP'liler Taksim'e gelişini vurguluyor]. O da kavga dövüşle oldu MYK'nın dörtte üçü, miting yapılması gerektiği, Taksim'e gidilmemesi kanaatinde idi. Orada 3-4 kişinin bizleri dinleyerek, bizleri dediğim hem gençleri hem Gezi temsilcilerini, şuna bağlayacağım siz burada zafer kutlamayın aslında gidişinizi kutlayın yani yerine gençlik geliyor diye söyledik hatta o gün kızdılar bize yine ne biçim konuşuyorsun modunda. Ben şuna bağlayacağım gençlik muhalefet eksikliğini ancak mücadele ederek gidebileceğini ve bunun yolunun sokaktan geçtiğini iki yıl içinde yaşadığı deneyimlerle ve bunları da besleyen süreçler vardı: HES mücadelesi, tutuklu öğrenciler mücadelesi.

Örgütlü bir sosyalist üniversite öğrencisi Ko4 ise CHP'de son yıllarda yaşanan değişimlerin çok da anlamlı olmadığını iddia etmekte ve AKP gibi CHP'yi de sermayedarların etkisi altında kalan bir parti olarak değerlendirmektedir. AKP ve CHP

arasında anlamlı bir fark bulunmadığı görüşündeki Ko4'ün CHP hakkındaki sözleri şöyledir:

Bugün AKP yerine başka, onun yerine gelebilecek bir parti mesela en yakın olarak, insanların kafasında somutlaşan bir parti olarak CHP'nin de AKP'den çok farklı bir parti olduğunu düşünmüyoruz. Yine başa geldiği zaman bu neoliberal uygulamalara devam edecek parti. Şu örneği gördük: CHP'nin zaten uygulamalarını biliyoruz fakat Kılıçdaroğlu gibi bir isim geldi ve 'halkçı Kılıçdaroğlu' diye desteklenen, buna benzer slogan atılan Kılıçdaroğlu'nun İstanbul İl Yönetim kadrosuna baktığımız zaman –seçimden hemen sonra oluşturduğu kadro- çoğu yine CEO'lar, büyük şirket müdürleri ve patronları vb. isimler.

Yeşil hareketinden genç kadın eylemci Ko2 de muhalefet eksikliğini sokağa çıkılmasının en önemli nedenlerinden biri olarak görüyor. Ona göre güçlü bir muhalefet olsaydı zaten Taksim projesi bu şekilde olmazdı. Eylemcilerin sabrını taşıran ve olayları bugüne kadar getiren birçok şey zaten gerçekleşmezdi. En önemlisi de 31 Mayıs müdahalesi olmazdı.

Gezi olaylarına yoğun katılım gösteren CHP İstanbul Milletvekili Ko5 ise gençlerin CHP'ye katılmak yerine Gezi benzeri örgütsüz protesto hareketlerine katılmalarını daha çok kendi partisinin hatalarına bağlıyor. Ko5 CHP'nin hatalarını ve genç kuşağın partisine bakışını şu sözlerle özetliyor:

Bu büyük oranda CHP'nin sorunudur. Hegemonik yapı da olsa CHP'nin görevi kendisini oradan sıyırmak olmalı. Onlara hitap edebilecek, onların çatısı olabilecek sosyal demokrat bir yapı olması lazım. Öyle görmüyor yani. İstedığımız kadar diyelim “hayır öyle değiliz” diye. Bunu bir iki insan görse deriz ki sorun o bir iki insanda. Ama kategorik olarak bir kuşak görüyorsa, bir sosyal yapı içerisinde olan insanlar görüyorsa sorun onlarda değil, sorun daha çok bizdedir. Dilimizi, söylemimizi, yaklaşımlarımızı, örgütsel yapımızı, heyecanımızı onlara uydurmak zorundayız. Biz şey yaptık yani; “herkes gelsin CHP'ye uysun”.

Bunun yanında eylemcilerin arasında CHP'ye kızmakla birlikte AKP karşısında tek alternatif olarak gördüğü için CHP'yi desteklemek isteyen, ancak bu partinin de Gezi'den dersler çıkarmasını bekleyenler de var. Bunlardan biri olan Ko9 görüşlerini şu sözlerle açıklıyor:

Düşündüm aslında (...) yani AKP hükümetinden kurtulmanın tek yolu aslında bir yerde birleşmek. Çok destek vermesek de CHP şu anda iktidara en yakın partiye eğer, bana da çok doğru gelmiyor yani tam anlamıyla

evet ben o partiye oy vereceğim diye gönül rahatlığıyla vermiyorum oyumu ama biraz da mantıklı hareket edip o hükümetten kurtulup sonra bir önümüze bakalım yani en azından biz daha rahat ifade edebilecek bir hükümet gelsin öyle şey yapalım dedim. Yoksa onun dışında bir partiye girip çalışmayı düşünmedim ama mesela Gezi olaylarından sonra özellikle CHP'nin gezinin içindeki insanlardan faydalanması gerektiğini, verim alması gerektiğini düşünüyorum. Belki partinin kadrosuna katıp böyle daha genç bir kitleye hitap edebilirler.

Kent Yaşamına Yapılan Müdahaleye Tepki

Gezi protestoları ağaçların kesilmesi ve Gezi Parkı'nın dönüştürülmesine karşı çıkarak başladı. Buna rağmen bu bölümde öne çıkan cevaplardan da görüleceği gibi bir süre sonra çevre duyarlılığı geri plana düşmüş, yerini diğer siyasal ve toplumsal hassasiyetlere bırakmıştır. Eylemciler, iktidarın uygulamalarına karşı seslerini duyuramadıklarına, etkisiz kaldıklarına, özgürlüklerinin kısıtlandığına inanmaktadır. Bu kaygılar büyük çapta ve geniş katılımlı eylemlerin gerçekleşmesine neden olmuştur. Çevreci kaygılar, sokağa çıkmanın ve gelişen tepkinin tetikleyicisi olmuş, ancak çok kısa süre içinde ikincil ve daha arkada kalan bir nedene dönüşmüştür.

Yeşiller ve Sol Gelecek Partisi üyesi erkek eylemci K03 bile, Erdoğan'a duyulan tepkinin, asıl sokağa çıkma nedenleri olduğunu belirtmektedir. Aynı partinin üyesi K02'ye göre sadece ilk etaptaki sorun park projesiydi. K16 ise "Orada hakikaten ilk tepkimiz ağaçların kesilmemesi içindi, ilk tepkimiz parkın yıkılmaması içindi" demektedir.

Bazı eylemcilerse Gezi'de yapılması planlanan düzenlemeleri diğer mekansal düzenlemeler ve Emek Sineması'nın yıkılması gibi onaylamadıkları projelerle özdeşleştirmektedir. Örneğin K09 protestoların başlangıcını kent kimliğinin yok edilmesine bağlamaktadır. K09 kendisinin Emek Sineması'na gidip film seyredemediğini ama kardeşinin izleyemeyeceğini söylemektedir. K09 Gezi eylemleri ile kent hakkı arasında şu sözlerle bir ilişki kurmaktadır:

Kent ortak bir alansa bizim de sözümüzü dinlemeliler. Orası benim demek çok çocukça... Şehrin ortasında bir park ve biz şunu fark ettik Gezi eylemlerinden sonra parkları unuttuğumuzu fark ettim ama parkları ve park kültürlerini bize yeniden hatırlattı bu direniş. Ama dediğim gibi mesela 3. Köprü meselesi ve kesilecek binlerce ağaç. Bu beni de etkileyecek çünkü ben bu şehirde yaşayan bir bireyim ve soluduğum havayı daha kirletecek bir şey yapacaksan sen benim yeşilliğimi yok etmek üzerinde bir projen varsa ben buna karşıysam beni dinlemen lazım.

GEZİ RUHUNU ANLAMAK

Gezi eylemlerinin yarattığı siyasal ve toplumsal sonuçlar 2013 yaz aylarının en önemli gündem maddesiydi. Ancak Gezi eylemleri üzerine yapılan yorumlarda eylemlere neden olan etkenler ve potansiyel sonuçları masaya yatırılırken alanda ne olduğuyla eylemlerin kendisiyle çok da ilgilenilmedi. Oysa ki eylemlerin yürütülüş biçimleri, temel karakteristikleri ve eylemcilerin karşılaştıkları zorluklar Gezi olaylarını anlamak için büyük bir öneme sahiptir. Bununla birlikte eylemler sürerken eylemcilerin gündeminde nelerin olduğu ve dış dünyayla kendileri arasında zihinlerinde nasıl bir ilişki kurdukları gibi sorunlara odaklanılırsa eylemlerin daha derinlikli bir analizi mümkün olabilecektir. Bu nedenle kitabın bu bölümünde alanda ne olduğu sorusu üzerine odaklanarak belli temaları eylemcilerin bakış açısından dikkatinize sunacağız. İlk olarak Gezi eylemlerindeki çoğulculuk ve eylem alanının sahip olduğu çeşitlilikle başlayalım.

Alanın Çeşitliliği

Gezi protestolarının yaygınlığı ve kapsadığı geniş kalabalıklar doğal olarak son derece heterojen bir eylemci kitlesi ortaya çıkardı. Resmi rakamlara göre 80 ilde üç hafta boyunca 2,5 milyon kişi sokaklara çıktı.¹ Gezi Parkı eylemleri yaş, cinsiyet, sınıf, eğitim düzeyi, siyasi görüş gibi açılardan oldukça heterojen bir kitlenin sokaklara dökülmesine vesile oldu. Gezi Parkı böylesi bir çevreci, muhalif ve sol ağırlıklı harekete katılım gösterebilecek her türlü örgüt, kuruluş, sendika, parti ve derneğe ev sahipliği yaptı.

Alanda bu örgütlenmelere ait irili ufaklı yüzlerce çadır ve stant kuruldu. Açık hava atölyeleri, satranç turnuvaları, film gösterimleri, müzik dinletileri düzenlendi. Ancak örgütlü kimliğiyle alanda bulunanlardan sayıca çok daha fazla eylemci, herhangi bir örgüte üye olmaksızın ya da örgütlü kimliğinden bağımsız olarak parktaydı. Özellikle Harbiye yönüne doğru kurulan çadırların çoğu örgütsüz bireylere ya da arkadaş gruplarına aitti. Örgütlü yapılar ise Taksim Meydanı'nda ve parkın Taksim'e yakın kısımlarında yoğundu.

Farklı kimlik, görüş ve aidiyetlerden eylemcilerin etkileşim içinde olduğu alan Gezi Parkı'ndan da ibaret değildi. Gezi Parkı'nı çevreleyen, birkaç kilometre karelik alanda 31 Mayıs'tan 3 Haziran'a kadar polis ve eylemciler sürekli karşı karşıya geldiler. Çatışma-

¹ Milliyet, 2 Eylül 2013.

lara ya da polise karşı direnişe sahne olan bu sokaklarda da siyaseten farklı yerlerde duran insanlar bir arada mücadele verdi. 4 Haziran – 15 Haziran arasında Gezi ve çevresinde devamlı bir çatışma hali olmasa da şehrin diğer semtlerinde ve diğer şehirlerde (başta Ankara olmak üzere Antakya, İzmir, Eskişehir vb.) eylem ve gösteriler sürdü. Kuşkusuz buralarda da direnişçi kitleler heterojendi, ancak biz “alanın çeşitliliği” bahsini incelerken Gezi Parkı’na ve parkın yakınındaki semtlere odaklanacağız.

Araştırmamıza katılan 16 eylemciden hiçbirinin alanın (ve sokakların) çeşitliliğine dair olumsuz bir görüş beyan etmediğini vurgulayarak başlayalım. 31 Mayıs günü çok yakınına gelen biber gazı kapsülünün ardından bayılan ve gözlerini başka bir siyasi parti binasında açan CHP yerel yöneticisi, astım hastası K07 burada kendisine gönüllü doktorların müdahale ettiğini, müthiş bir dayanışma ortamının olduğunu belirttiikten sonra şu ifadeleri kullanmıştır: “Kimsenin birbirini etnik kökeninden, hangi partiye oy verdiğinden, cinsel yöneliminden ötürü yargılamadan, sadece insan olarak gördüğü, çok farklı bir dünyaydı. Müthiş bir Gezi ruhu”.

K07’nin bu sözlerinin, katılımcıların genel ruh halini yansıttığını söylememiz mümkündür. 59 yaşında bir emekli olan K10 Gezi Parkı’nda olduğu süre zarfında kendini ortamda bulunan 20’li yaşlarındaki gençlerle aynı yaşta hissettiğini dile getirmiştir. 29 yaşında örgütsüz bir beyaz yakalı olan K14 “çok farklı grupların birbirleriyle çok dar bir alanda sürekli etkileşim içinde olduğu, inanılmaz ütöpik bir yardımlaşmanın olduğu ortam” diye tanımladığı Gezi Parkı’nın ülkedeki, hatta şehirdeki diğer eylem alanlarından bir farklılığı olduğuna işaret etmektedir:

İstanbul dışında belki Ankara ve İzmir’deki parklarda bu yaşanmıştır, bilmiyorum. Ama burada, Anadolu yakasında bile Cumhuriyet mitingi vardı. Her akşam Cumhuriyet mitingi vardı çünkü oranın profili belli. Onuncu Yıl marşıyla bayraklarını alıp Cumhuriyet mitingi yapmaya çalışıyorlardı. Ama Gezi Parkı’nda olan bu değildi. Orada farklı bir etkileşim, farklı bir alışveriş vardı.

Aynı katılımcı, parkta çok sayıda siyasi grup olmasına rağmen kendini hiçbirine ait hissetmediğini, kendini en yakın hissettiği topluluğun hükümetin ve Başbakan Erdoğan’ın icraatlarına tepki duyanlar olduğunu, zaten bu tepkinin de bütün grupları birleştiren faktör olarak tanımlanabileceğini ifade etmiştir.

Transseksüel bir eylemci olan K08, LGBT² bireylerle diğer protestocular arasında 31 Mayıs akşamından itibaren bir etkileşim ve işbirliği olduğunu belirtmektedir. Bu katılımcı, polisle savaşmak konusunda kendisi gibi LGBT’lerin antrenmanlı olduğunu, eylemcilere polis şiddetine maruz kalma ya da gözaltına alınma durumlarında ne yapmaları gerektiğini anlattıklarını, eylemcilerin de onları dinleyip LGBT’lerin öncü olmasına

2 Lezbiyen-Gey-Biseksüel-Transseksüel.

izin verdiklerini dile getirmiştir. 31 Mayıs'ta ilk barikatları kuranların LGBT'ler olduğunu söyleyen Ko8, Gezi Parkı'nda bir gün iki eşcinselin el ele dolaştığını gördüğünü ancak onlara kimsenin bakmadığını, bunun güzel bir gelişme olduğunu ifade etmiştir.

Gezi'de farklı insanlar arasındaki etkileşimi çok olumlu ifadelerle betimleyen Ko8 kodlu katılımcı, parkta tanıştıkları pek çok insanın daha sonra dayanışma amacıyla eşcinsel onur yürüyüşüne (LGBT Pride) katıldığını belirterek sözlerini şöyle sürdürmektedir:

Gezi Parkı'nın insanların birbirlerini tanımaları açısından, öğrenmeleri açısından büyük katkısı olduğunu düşünüyorum çünkü eşcinseller korkunç yaratıklardır diye bilinirken aslında korkunç olmadıklarını, kendileri gibi olduğunu, sadece cinsel yönelimlerinin farklı olduğunu gördü insanlar.

Gerek sokaklarda gerekse Gezi'de Alevilerin yoğun bir katılım gösterdikleri bilinmektedir. CHP'li üst düzey yönetici Ko5 bunu Alevilerin "iki kat fazla eziliyor olması" ile açıklamakta ve şunları söylemektedir:

Sonuçta İstanbul gibi bir yerde İstanbul'u yaşamıyorlar. Şimdi herhangi bir yere gidelim, Sultangazi'ye gidelim. Her gün orada direniş vardır, toplantı vardır, eylem vardır, mutlaka yani. (...) [Kamusal hayata] katılma, tanınma... Tanınmak da istiyorlar.

Gezi Parkı'nda yer alan en ilginç topluluklardan biri de, Anti-kapitalist Müslümanlar ve Devrimci Müslümanlar adlı Müslüman-sol gruplardı. Bu grupların mevcudiyetinin araştırmamızın 50 yaş üzeri katılımcılarında bir yadırgama hissi uyandırdığını, ancak bunun kayda değer bir düzeyde olmadığını tespit ettik. Ko1 kodlu katılımcımız 1980 öncesinde devrimci siyasette yer almış biri olarak bu eylemcileri ilk gördüğünde reaksiyon olarak "Bunların burada ne işi var?" diye düşündüğünü, ancak onların varlığından rahatsızlık duymadığını ifade etti.

K10 ise Müslüman solculara serbestlik verilmesinden hoşlandığını, yaptıkları konuşmaları dinlediğini, ortamın ve olayın ruhuna uygun, aşırı olmayan konuşmaları yaptıklarını, demokrasi gereği orada olmalarının doğal olduğunu, ancak Mustafa Kemal'e olan karşıtlıklarından dolayı bu insanların karşısında olduğunu, onlara olumlu bakmadığını dile getirdi.

Katılımcıların anlattığına göre parkta farklı siyasi gruplar arasında sürtüşmesiz bir ortam mevcuttu. Ko9 kodlu katılımcı bunu, hareketin bir halk hareketi olmasıyla, önderinin bulunmamasıyla açıklamaktadır:

Bundan iki ay önce beraber yürüyemeyecek bir sürü örgüt bir aradaydı çünkü biz halk olarak çıktık ve kimse bizim önderimiz değildi. Örgütlü insanlar da vardı ama onlar da örgüt kimliklerini bırakıp kendileri olarak çıktılar sokağa.

K10 da herhangi bir örgüte yönelik olumsuz bir tavra rastlamadığını, herhangi bir grup için “şu da çekse gitse” dendiğine tanık olmadığını belirterek “çok garipti içerisi, müthiştii” demektedir.

BDP’lilerin eylemlere katılımı ve bunun yarattığı sonuçlar ise alanın çeşitliliği açısından en ilgi çekici konular arasındadır. BDP protesto yürüyüşlerinin ilk günlerinde sokaklarda kurumsal kimliğiyle yer almamış, Gezi’de ise parkın Taksim Meydanı’na bakan girişine bir çadır kurmuş ve burada genelde birkaç yüz kişilik bir topluluk bulundurmıştır. Parkın geri kalanıyla BDP’lilerin arasındaki bölgede sosyalist parti ve örgütler yer alarak bir tür tampon bölge vazifesi görmüştür. Zira BDP’lilerin olduğu yere Abdullah Öcalan’ın posterleri asılmış ve bu parktaki pek çok kişi tarafından hoş karşılanmamıştır.

BDP’li K13, Türkiye Gençlik Birliği (TGB) adlı ulusalcı grup tarafından BDP’lilere yönelik son günlere kadar saldırılar ya da tacizler olduğunu, Öcalan posterinin indirilmeyeceğine dair bir karar alındığını, dolayısıyla yalnız kalsalardı kanlı olaylar yaşanabileceğini, neyse ki sosyalistlerin yanlarında durduğunu ve TGB’lileri alandan uzaklaştırdıklarını dile getirmiştir. Bu anlatımı kısmen doğrular biçimde, Öğrenci Kolektifleri adlı sosyalist gençlik örgütünün üyesi Ko4 de şunları söylemiştir:

Polis Taksim’e girmeden önce yapılan mitingde bir gerginlik çıktı... orada büyük bir ulusalcı kitle var, Kürt hareketinden bir kitle var ve biz sorun çıkmasın diye o insanların arasından bir insan zinciri oluşturduğumuz zaman... provokasyon için gelen, muhtemelen Gezi Parkı eylemlerine hiç katılmamış, polis olma ihtimali yüksek iki-üç kişi “Öcalan bayrakları asıyorlar, şöyle yapıyorlar, böyle yapıyorlar” deyip o kitleyi galeyana getirmeye çalıştı. Fakat biz o kitleyle konuştuğumuz zaman o kişilerin kaçtığını gördük.

BDP’lilerin parkta sembolik denebilecek bir kitleyle bulunmasına ve genel olarak Gezi protestolarında parti kimliğiyle yer almamış olmalarına yönelik eleştirilere veryansın eden K13 şöyle konuşmaktadır: “Gitmeseydik de ihale bize kalacaktı gitseydik de. Gitmeseydik işte gelmediler, bilmem ne yapmadılar, samimi değiller diyeceklerdi. Topluca gitseydik, işler bozulsaydı –çünkü muhakkak orada çok büyük kavgalar çıkardı– işi bozdular, niye dozunda davranmadılar falan diyeceklerdi.”

K13 ayrıca 31 Mayıs akşamı protestolar sırasında İstiklal Caddesi’nde olduğunu, gece 23.00 sularında oradan ayrılıp Kadıköy’e gittiğini, buradaki ulusalcı ortamdan çok rahatsız olduğunu, Onuncu Yıl Marşı çalınan bu ortamdan evine gittiğini ve “ben oraya (Beyoğlu) nasıl gittim” diyerek kahrolduğunu belirtmektedir. Katılımcımız, yıllar boyu PKK’nın her eyleminden, her asker ölümünden sonra Türk bayrağının gözlerine sokulduğunu, insanların 31 Mayıs’ta Türk bayraklarıyla sokaklara çıkmasının kendisini rahatsız ettiğini ve bu şekilde sokağa çıkanların “Barış Süreci”ne tepkili Kemalistler

olduğundan şüphelendiğini, hükümete tepkilerinin bundan kaynaklı olabileceğini düşündüğünü” dile getirmiştir.

Benzer bir şekilde, araştırmamızın diğer BDP’li katılımcısı K12 de aniden patlayan halk ayaklanmasını parti tabanının CHP’nin oyunu olarak gördüğünü, Atatürkçülerin “Barış Süreci”ni sabote etme girişimi olarak değerlendirdiğini, zira sosyal bir sorun için toplanan bir kitlenin “Mustafa Kemal’in askerleriyiz” gibi sloganlar attığını ifade etmiştir.

K13 her şeye rağmen sonraki günlerde Gezi’ye gidişini “bir barış yaşanacaksa bu insanlarla yaşanacak” düşüncesiyle, Türk bayrağının gözüne sokulması rahatsız edici olsa da bu insanların değişebileceğini umut etmesiyle ve “insanlara bu derece eziyet edilirken evde oturmak çok doğru değil” diye düşünmesiyle açıklamaktadır. K12 de 89 yıllık bir asimilasyon politikasının ardından insanların bir gün, bir ay ya da bir yılda dönüşmelerinin beklenemeyeceğini, Gezi Parkı’ndaki birlikteliğin büyük bir adım olduğunu, reaksiyonların normal olduğunu belirtmektedir.

Araştırmamızın diğer katılımcılarında ise Türklerle Kürtler arasındaki etkileşim ve “çoğunluğun” Kürt meselesine bakışındaki dönüşüm üzerine daha iyimser görüşlere rastladık. Öcalan posterinden rahatsızlık duyduğunu ifade edenler olsa da (K10 gibi), katılımcıların pek çoğu bunun üzerinde durmamakta ve gerek kendilerinin gerek çevrelerindeki insanların “demek Kürtler 30 yıldır bu medyayla ve bu polisle uğraşmış” gibi görüşler ifade etmeye başladığını söylemektedir (K09, K14, K03 ve K11).

Çevreci eylemcilerden biri olan K03, çoğu ulusalcının ya da CHP seçmeninin dönüşme potansiyelinin olduğuna ve Lice’de askeri birliğe yönelik protesto sırasında askerlerin açtığı ateşle Medeni Yıldırım’ın (18) hayatını kaybetmesinin ardından, CHP’nin kalesi diye bilinen Kadıköy’de 6-8 bin kişinin Kürtçe sloganlar atarak yürüdüğüne dikkat çekmektedir. Bu katılımcı, CHP tabanını AKP tabanına göre “kafası daha berrak, devinmeye açık bir kitle” olarak tanımlamaktadır.

Benzer bir şekilde, CHP üyesi K11 Lice dayanışma eylemini organize edenlerin arasında yer aldığını belirtmekte ve şunları söylemektedir: “Türkiye’de bir eşik net olarak aşıldı. Elinde Türk bayrağı olan insanlar Kürtçe slogan attılar Kadıköy’de, gözlerimle gördüm”.

Gezi eylemleriyle sokaklara dökülen kitle ile Kürt siyasal hareketinin arasında bundan sonra bir yakınlaşma olup olmayacağı konusunda K16 karamsar, K09 ise endişeli görüşler ifade ederken, üst düzey CHP yöneticisi K05 “bu farkındalık dönemi bitmez. Ne İstanbul’da biter ne Diyarbakır’da biter. Ben bundan sonra her denilenin kabul edileceği bir ortamı çok olanaklı görmüyorum” demektedir. Ancak Türklerde Kürtlere yönelik empatinin gelişmesinin Kürt hareketine bağlı olduğunu da ilave etmektedir.

Polis Şiddeti

Gezi olaylarının Türkiye ve dünya gündemini en çok meşgul eden boyutlarından biri de polis şiddetiydi. Bu konuda çok şey söylendi ve yazıldı. Eylemcilerin şiddet karşısındaki pozisyonları ise henüz yeterince açıklanmış değil. Bu bölümde bu açıklamalara destek olacak nitelikte polis şiddetiyle karşılaşmalara, şiddetin caydırıcı olup olmadığına ya da insanların polisten korkup korkmadığına ilişkin cevaplar bulacaksınız. Dikkati en çok çekmesi gereken noktaysa, eylemciler için polis şiddetinin ve onun Gezi sürecinde en can alıcı unsuru olan biber gazının sanılanın aksine caydırıcı olmadığıdır. K15 şiddetin dozu arttıkça caydırıcılığının nasıl ortadan kalktığını şu sözlerle açıklıyor:

Bundan önceki dönemlerde, mesela 1 Mayıs'ta yürüdüğümüz zaman yan tarafımızda polis gördüğümüz zaman benim elim ayağım titrerdi. Çünkü televizyonlarda devamlı eylemlerde gözüne limon sıkın insanları filan görürdük. Benim başıma gelmemişi daha önce... 31 Mayıs'ta Harbiye'de biz ilk biber gazını yedik ve gerçekten ölüyordum yani. Önümü göremiyordum, ağaçlara çarpacaktım. O şekilde bir şekilde Nişantaşı'na çıktık. İğrenç bir duyguydu. Ama sonra oradan indik, elimizi ve gözümüzü sildik. Maskemiz dahi yoktu, hiçbir şeyimiz yoktu. İlk defa çıkmıştık ve Gezi Parkı'na doğru yürüdük tekrar.

K15 devamla,

Biber gazını yedik, döndük tekrar yürüdük. Biz saatlerce o şekilde kaldık ve yine gidip biber gazı yedik. Biz o an biber gazının kapsülünün bir yerimize saplanabileceğini düşünmedik. Ben habersizdim mesela. Ama o şiddeti gerçekten yaşamış olmama rağmen... Yanımda cop yiyen arkadaşlarım oldu Beşiktaş'ta. Çok korktuğum anlar da oldu. Yerden sekip de ayağıma düştü hani o an şeyi düşünüyordum, o kapsül her yerime gelebilirdi. Elim ayağım titreyerek polis arkamızdan koşarken kaçmaya çalıştığımız dakikalar oldu. Ama hiçbiri benim için caydırıcı değildi. Buna rağmen gittik yani.

Görüştüğümüz insanlar korkmalarına rağmen her gün tekrar eylemlere katılıyor. Korku onları engelleyen bir duygu olmaktan çıkıyor. CHP'nin genç yöneticisi K07 bu durumu şöyle açıklıyor:

Başından beri korkmuyordum ama 15 Haziran'da Divan Otel'in tuvaletine sığındım çünkü oraya polisler de geldi sanıyorum içeriye kadar orada çok korktum çünkü kapıları açıp insanları oradan aldılar. Restoran bölümünde saklananlar vardı birçok kişi orada gözaltına alındı ve çok hoş olmayan şekilde döverek, hakaretle, aşağılayarak, küfür ederek falan orada Astım hastalığımı da tetikledi herhalde korku hissettim ama yine de gitmedim...

Bir saat gittim otelden beni aldılar il başkanımız ve yöneticilerimiz. Bir saat sonra tekrar aynı yere geldik. Aynı mücadeleye girdik. Sabaha kadar oradaydık.

Korku ve caydırıcılıkla ilgili vurgulamamız gereken bir diğer unsur da bu duyguların süreç içinde bir kenara bırakılabiliyor oluşu. 50 yaş üstü bir kadın eylemci olan K01 görüşmemizde bize başlangıçta hem polisten hem de 1 Mayıs 1977 benzeri bir kargaşadan çok korktuğunu söyledi. Ancak alandaki gençlerin dayanışması ve sığındıkları evlerde karşılaştıkları misafirperverliğin bu korkularından kısa sürede kurtulmasını sağladığını ekledi.

K04 ise korku meselesini tersinden okuyor. Ona göre aslında polisin saldırgan davranması düzenin kendilerinden korkusundan kaynaklanıyor. Transeksüel bir kadın eylemci olan K08 bir adım daha ileriye gidiyor ve polisin aslında kendilerinden korktuğunu söylüyor. K08'e göre polis birden fazla eşcinseli bir arada gördüğü zaman korkar ve polisin en çok çekindiği topluluk LGBT topluluğudur.

Polis şiddetinin toplumu nasıl kutuplaştırdığına ilişkin bir örneği ise eğitimli beyaz yakalı genç eylemci K14 şu sözlerle açıklıyor:

Hayatımın tamamını artık... gördüğüm ve yaşadığım olaylara göre şekillendireceğim yani en ufak bir alım satımım bundan sonra iki kere düşünerek olacaktır... Tanışacağım ve hayatıma sokacağım insanlar da özellikle bu dönem içerisinde ne yapmışlardı (ona bakacağım). Bir kızla evlenirsem eğer bir Türk kızı olursa, bu Gezi Parkı olaylarındaki tutumu yani katılıp gaz yemesi falan değil, ne düşünüyordu. Havaalanı yaptığımız için Almanya'nın işine çomak sokuyoruz diyen insanlardan mıydı ya da faiz lobisine bilmem ne yapıyoruz diyen insanlardan mıydı? Yoksa burada gerçekten bir zulüm var, burada bir sıkıntı var, bu normal değil, polisin tavrı normal değil mi diyordu?

Polis şiddeti başlığı altında son olarak polis şiddeti deneyimlerine yer vermek istiyoruz. Bu noktada biraz uzun olmakla birlikte iki genç kadının deneyimlerini aktaracağız. İlki (K07) genç bir CHP İl yöneticisi tam her şey bitecek diye düşünürken nelerle karşılaştığını şu sözlerle açıklıyor:

Taksim Dayanışması yetkilileri ve sanatçılar başbakanla görüşmüşlerdi ve bunun sonucunda biz de CHP olarak Taksim Dayanışmasının bileşenlerinden biriyiz. Başbakanla görüşme toplantısından sonra yapılan sabah 10.00 kadar süren toplantıda bir karar alındı ve Gezi Parkı'nda sembolik bir çadır olacağı üzerine anlaştık ve bu çadılda her kitle örgütlerinden birer temsilci olacağından, başbakana iletilen taleplerin gerçekleşmesi yönünde bir süre

verileceği konuşulmuştu Taksim Dayanışma toplantısında bunun hazırlığını yapıyorduk 15 Haziran'da. Abdullah Cömert biliyorsunuz CHP'liydi bizim çadırımızın adı Abdullah Cömert çadırıydı. Ben toplantı kararlarını çadırdaki arkadaşlarımıza açıklamak için Gezi Parkı'na gittim. Kalabalıktı, arkadaşlar yavaş yavaş toparlanıyordu yardımcı oluyorduk. Sonra müdahale yapılacağı anonsu geldi ve bir zaman verileceğini düşünmüştük, ilaçları alıp çıkmak istemiştik çünkü çok fazla ilaç vardı astım ilacı, solüsyon falan. Arkadaşlarla bunları toparlamaya çalışırken 8-9 dakika içinde müdahale oldu sonra polislerin içeri girdiğini gördüm ve arkadaşlarımı kaybettim, peşimde bir polisin plastik mermi miydi, ses bombası mıydı bilmiyorum ama çok yakın mesafeden sıktığını gördüm. Divan Otel'in tuvaletine kadar kaçtım. İçeriye kadar girdiler... Divan Otel'e kadar gittim ve aynı polis peşimden geldi. Sonra Divan Otel'e sığındık orada bir süre kaldık, çıktık. Buna benzer bir de 15 Haziran öncesindeki yapılan tarihini hatırlamıyorum bir müdahale olmuştu. Yaklaşık on arkadaş Divan Otel'in otoparkında bir priz var oraya telefonlarımızı, bilgisayarları şarj edip bir süreliğine orada uyuduk orada zannediyorum dışarıdan görüldük oraya çok yoğun gaz bombaları atıldı. Bir de son olarak TMMOB'un yürüyüşünden bir hafta önce Gürsel Tekin ile Melda Onur'un da birlikte katıldığı bir yürüyüş daha oldu orada polis bizi tamamen etrafımızı sardı çevik kuvvet kalkanlarla bizi ite kaka kollarımıza vurdular hatta kollarımda morluk var.

Bu noktada deneyimini aktaracağımız ikinci eylemci kadın olan K16 bir üniversitede asistan olarak çalışıyor ve yüksek lisansına devam ediyor. K16 polisle yaşadığı kovalamacayı şöyle aktarıyor:

Talimhane çıkışından kaçıyordum. Polis de arkamdan koşuyordu... O sokağa giren 3-4 kişiydik sadece, diğer sokaklara dağılmışlardı. Bir kısmı da otelin arkasından dolanıp gideceklerdi. Ama sonra tekrar Taksim Meydanı'nda buluşup parka gidebileceğimizi konuştuk başta. Biz oradan koşmaya başlayınca arkadan kovalamaya başladı polis. Bir tane önce arkama geldi [gaz kapsülü]. Onun için hızlandım. Bir tane de önüme attı. Öylece kaldım. Çünkü yürüyemiyorsun hem arkana hem önüne atınca. Bu kez bağıyor: "5 saniyen var kaçmak için" diye. Çünkü çok yakınımda yani hakikaten 5 saniye sonra yakalasa ne olacağını bilmiyorsun, ara sokaktasın. Ben de bayağı hızlı koştum.

Medya ve Sosyal Medya

Gezi olayları bağlamında ana akım medya ve sosyal medya konusunun araştırmamızın katılımcılarının birbirlerine en yakın görüşleri ifade ettikleri konu olduğunu belirtme-

miz gerekiyor. Görüşler arasında bazı küçük farklar bulunmakla beraber tüm katılımcılar ana akım medyaya tepki ve güvensizliklerini dile getirmişler, olayları takip ettikleri başlıca mecranın sosyal medya (özellikle Twitter) olduğunu belirtmişlerdir. Ayrıca daha önce varlığından haberdar olmadıkları yahut olsalar bile hiç izlemedikleri Halk TV'yi takip ettiklerini söylemişlerdir.

Yirmili yaşlarındaki eylemcilerden bazıları ana akım medya kuruluşlarının özellikle ilk günlerdeki körlüğünden dolayı ailelerinin ülkede olup bitenler hakkında hiçbir fikrinin olmadığını dolayısıyla çocuklarının başından neler geçtiğini de bilmediklerini belirtmiştir (K15 ve K14).

Bu elbette ilk birkaç güne dair bir durumdur, K14 sırf ailesini aydınlatmak için İzmit Karamürsel'e giderek onlara videolar izlettiğini, televizyonlarını Halk TV'yi gösterecek şekilde ayarladığını, K15 ise ebeveynlerine telkinde bulunarak CNN Türk yerine CNN International izlemelerini sağladığını söylemiştir.

Katılımcıların sözleri, ana akım medyanın eylemciler nezdinde uğradığı itibar kaybını bu araştırma özelinde de teyit etmektedir. K10 kendisine "tikinti geldiğini" söylemektedir. K15 haberlerini hiç beğenmediği halde Ulusal Kanal'ı seyrettiğini, zira diğer kanalların olanları görmezden geldiğini şu sözlerle dile getirmektedir: "Açıp Ulusal Kanal'ı izledik. Neden? Çünkü etrafta kimsenin haberi yok, ruhu duymuyor. Yani bizim orada gözümüz çıkacaktı, kimsenin ruhu duymayacaktı. Böyle bir saygısızlık olamaz". K09 da pek çok insanın, yıllardır güvenerek izledikleri haber kanallarının ne kadar "yalancı olduklarını" Gezi Direnişi'nde fark ettiğini ileri sürmektedir.

Benzer bir şekilde, BDP üyesi K12 eylemlere katılan yüz binlerce insanı kastederek şunları söylemiştir: "Kendi medyalarını da gördüler, ne kadar ikiyüzlü olduklarını (...) Hadi diyelim ki bugüne kadar hiçbir şey görmediler, kimse uyandırmadı ya da kendileriyle yüzleşmediler. Şimdi de mi yüzleşmediniz? Medyanız sizi yok saydı orada ve yabancı medya kuruluşları geldi".

CHP'li K05 Anadolu'da ya TRT ve muhafazakâr kanalların seyredildiğini ya da (CHP'liler tarafından) Halk TV'nin izlendiğini; CNN Türk, NTV, HaberTürk gibi kanalları ise normalde kentli orta sınıfların izlediğini, ancak adı geçen kanalların söz konusu toplumsal kesit nezdindeki itibarının azaldığını, bir başka deyişle müşterilerini kaybettiklerini savunmaktadır.

Hatırlanacağı gibi, 2 Haziran'da HaberTürk'ün önünde, 3 Haziran'da da NTV'nin önünde protesto gösterileri düzenlenmişti. 2 Haziran'daki gösteriye katılanların arasında yer alan K11, Fatih Altaylı'nın Başbakan Erdoğan'la yaptığı söyleşinin Gezi Parkı'ndaki vatandaşlar arasında infial hissi uyandırdığını, bunun üzerine birkaç bin kişilik bir kitlenin parkın yakınındaki Talimhane'de bulunan Haber Türk'e doğru yürüyüşe geçtiğini, burada 2 saat boyunca "çok sakin, sivil bir protesto" gerçekleştirdiklerini belirtmiştir.

Katılımcı, bu spontane eylemin ardındaki motivasyonu maddeleyerek açıklamıştır: “Bir; Haber Türk’ün tavrına tepki. İki; Fatih Altaylı’ya tepki. Üç; medyaya tepki. Dört; kitleyi bir anda toparlayıp etki yaratacak bir eylem koymak”. K11, protesto esnasında “kanala girip yağmalayalım” diyen bir grubun ortaya çıktığını ve bu grubu engellediklerini söylemiştir. Bu kişileri “direnişin ruhuna yatkın olmayan insanlar” olarak tanımlamakta ve sivil polis ya da provokatör olabileceklerini ileri sürmektedir.

Twitter başta olmak üzere sosyal medya kullanımı eylemciler arasında yaygındır. Kimi katılımcılar eylemlerden önce de yoğun biçimde sosyal medyayı kullandıklarını belirtirken (K14, K10), kimileri de Gezi’yle beraber Twitter ve Facebook’u daha yoğun bir şekilde kullanmaya başladıklarını ifade etmiştir (K09, K07, K02). Katılımcılardan bazıları internet üzerinden (özellikle Twitter aracılığıyla) uluslararası topluma, yabancı gazeteci ve siyasetçilere yönelik bilgilendirme faaliyetinde bulduklarını, Türkiye’deki baskı ortamını ifşa ettiklerini, bu şekilde kamuoyu oluşturmaya çalıştıklarını dile getirmiştir (K03, K16).

Çok sayıda katılımcı sosyal medyanın hem başlıca haber kaynakları olduğunu, hem de eylemler sırasında pratik bilgilere (polis saldırısı olan bölgeler, çatışma alanlarındaki son durum, ihtiyaç duyulan malzemeler vb.) ulaşma hususunda son derece işlevsel olduğunu belirtmiştir (K07, K15, K14, K09, K08, K06, K11). Araştırmamızın katılımcılarından K11, Twitter’ın Facebook’a göre daha pratik olduğuna ve daha fazla sayıda insana ulaşma imkânı sağladığına dikkat çekmektedir.

Görüşüğümüz katılımcılar diğer haber kanallarının haber verme niteliklerinin büyük oranda erozyona uğradığı bir dönemde Halk TV’yi izlemek durumunda kaldıklarını belirtmiştir. Kanalın yayınına beğenmediği halde izleyenler de vardır. Halk TV çalışanları için “Gazeteci veya televizyoncu değiller, çok komik şeyler yazıyorlar, komik sunumlar yapıyorlar, iyi habercilik yapmıyorlar” diyen K08 bir yandan da kanalın hakkını “Amatörce ama iyi bir şey yapıyorlar” diyerek teslim etmektedir.

Halk TV’yi kendine siyaseten pek yakın bulmadığını belirten K06, “[Gezi’yle birlikte] hiç birbirine dokunmayan gruplarımız yan yana geldi. Halk TV de bunlardan biridir” dedikten sonra sözlerine şöyle devam etmiştir: “Halk TV’yi kimse bilmezdi (...) Duran bir saat bile günde iki defa doğruyu gösterir” demiştir. İşin ilginç, CHP yöneticisi K05 bile partisine yakın olan bu kanalın televizyonculuğundan memnun olmadığını dile getirmiştir. Katılımcı, kanala telefon açarak sık sık ekrana getirilen ürün reklamlarının kaldırılmasını önerdiğini belirtmiştir. K05 bu teşebbüsünü “Hiç olmazsa insanların sempatisi artsın” düşüncesiyle yaptığını söylemiştir. Araştırmamızın katılımcıları arasında, Gezi’den önce Halk TV’nin varlığından haberdar olmayanların sayısı olanlardan daha fazladır.

Uluslararası İlgisi

Gezi olayları yurt dışında da ilgi ve merak uyandırdı, yakından takip edildi. Önemli yayın kuruluşları Taksim meydanından saatlerce canlı yayın yaptı, birçok batılı gazetede analiz, yorum ve haberler yer aldı. Bu durum iktidarda tepki doğurdu. İktidara yakın çevreler Batı basınının ve kamuoyunun ilgisini kendisine karşı düzenlenen bir komp- lonun delili olarak algıladı.³ İlginç bir şekilde konuştuğumuz bazı Gezi eylemcileri de Batının ilgisinden ve kendilerine karşı gösterilen sempatiden mutlu değildi.

Özellikle yaşları elliye yakın ya da üzerinde eylemciler yabancı parmağı arama konusunda iktidar çevrelerinden geri kalmadılar. Buna karşılık farklı siyasal eğilimlere sahip olsalar da gençler Batı basınında Gezi olaylarının verilmiş biçimini objektif habercilik bağlamında değerlendirdiler. Anti-emperyalizm vurgusu onları bu konuda pek etkilemişe benzemiyordu. Örneğin ellili yaşlarda örgütsüz bir kadın eylemci Ko1 Avrupa'nın eylemlere desteğini şu sözlerle açıklıyor:

Bence Avrupa destekliyor ama çıkarıcı bir destek bu bence canı gönülden desteklemiyorlar. Ben Tayyip'in bir iç savaş çıkarmak istediğine ve onun da yurtdışı ile planlı olduğuna inanıyorum açıkçası ve bence Amerika'nın kesin parmağı vardır yani bu olaylardan sonra Tayyip'in yumuşama göstermemesi ve Avrupa'yı tanımıyorum falan demesinde mesela. Bence Amerika istese durdururdu ve orada başka bir plan var hatta Tayyip'ten sonra gelecek birini hazırlıyormuş Amerika falan diye duydum ama çok bir bilgim yok. İnsanların gidip Tayyip Erdoğan ile orada görüşmesini doğru bulmadım ne ünlüler ne de Taksim Platformu. Dış mihrakların da bunun içinde olduğuna tabi inanıyorum. Türkiye hiçbir zaman özgür olmadı ki.

Yine aynı kuşaktan bir Alevi derneğin yerel temsilciliğini yürüten sosyalist bir eylemci Ko6 da benzer görüşleri savunuyor. Ona göre bugün Türkiye'de zalim bir iktidar var ve bu iktidar birçok haksızlığın, zulmün, zalimin temsilciliğini emperyalizm adına yapıyor. Ko6, Batılı medya kuruluşlarının olayları yayınlamasının büyük önem taşımadığını belirtiyor ve zaten bu kanallar ilgili haberleri vermeyecek olsa sosyal medya üzerinden

3 Örneğin 18 Haziran 2013 tarihli Sabah gazetesinde Hasan Celal Güzel "yurtdışındaki komplocuları" şöyle sıralıyordu:

1. ABD'deki 'Neocon'lar. Yahudilikle işbirliği hâlindeki 'Evangelist' mezhebine mensup olan bu çevre, bir yandan hâlâ' 1 Mart Tezkeresi'nin intikamı peşindedir; bir yandan Türkler eliyle İslâm'ın güç kazanmasından endişelidir; bir yandan da İsrail'i destekleme gayretindedir. Bu arada Soros gibi Türkiye aleyhtarı sermayedarları da zikredelim.
2. Başta CNN, BBC, Reuters olmak üzere, siyonistlerin kontrolündeki Batı medyası, komp- lonun önemli bir silâhi olarak kullanılmış; bu medya organları Türkiye'de demokratik yönetimi ve Erdoğan'ı devirmek için ellerinden gelen alçaklığı yapmışlar; Erdoğan'ın göstericileri Gezi Parkı'ndaki ağaçlara asmakla tehdit ettiğinden tutunuz da her türlü yalan yayını yapmaktan hiç utanmamışlardır. Son olarak 'CNN International', AK Parti'nin Kazlıçeşme'de 1 milyondan fazla kişiyle yaptığı mitingi 'Hükûmete karşı protestolar' başlığı altında vermiştir.
3. İsrail'in parmağı: Bu komploda baş rol oyuncusu hiç şüphesiz İsrail'dir. İsrail, baş düşmanı olarak gördüğü Erdoğan'ı, hiç değilse itibarsızlaştırma çabası içindedir. Sabah, 18 Haziran 2013

o ülkelerin yurttaşlarına ulaşılabilir diyor. Ko6, ABD Büyükelçisinin AKP'nin toplantılarına katıldığını ve AKP sözcülerine ne söylemeleri gerekiyorsa onu dikte ettirdiğini iddia ediyor. Bu eylemciye göre Gezi olaylarında da emperyalistler farklı bir tutum almıyorlar.

Proje kapsamında görüştüğümüz elli yaş üstü örgütsüz bir başka eylemci olan K10 ise bir Japon televizyonuna mülakat verdiğini ama onlara da güvenilemeyeceğini belirtiyor. Neticede diyor ne yapacağını bilmiyoruz, nasıl yansıtacağını. Olayların bütününe ve yansıtılış biçiminin ise Türkiye'nin imajı için pek de iyi olmadığını şu sözlerle belirtiyor:

Türkiye'nin imajı açısından iyi mi olur kötü mü olur dersiniz e tabii ki kötü oluyor. Yani tamam "Oh olsun Tayyip'e" diyoruz ama genele baktığımızda iyi de olmuyor." Ancak bunların ötesinde eylemcilerin mücadelelerinde dış kamuoyunu önemsemeleri gerektiğini düşünüyor.

K10 yaklaşımını şu sözlerle özetliyor:

Şimdi Avrupa Birliği, Avrupa Parlamentosu... Karşı gelemez bir yerde. Bir yerde dinlemek zorunda. Sen nesin ki tek başına? Ne gelirin var ülke olarak? Arabistan mı yardım edecek sana, kimden alacaksın yardımı? Avrupa, Amerika vs. ne olursa olsun sana lazım. Her türlü ilişkin var. Sen şimdi bunu göz ardı edemezsin.

Ancak genç kuşakta farklı cevaplarla karşılaşılıyor. Anti-emperyalist söylem ya da komplo iddiaları onları etkilemiyor. Geçmişte ulusalcı olarak bilinen bir öğrenci birliğinde aktif olarak çalışan genç kadın eylemci Ko9 Gezi'ye yönelik uluslararası sempatiye bakışını şu sözlerle açıklıyor:

Bence aslında bu mevzunun bir ağaç olayıyla ortaya çıkması dünya kamuoyunu çok etkiledi. İki üç ağaç kesiliyor diye insanlar ağaçlarına ve parklarına sahip çıkıyorlarken iş özgürlüklere demokrasiye falan geldi yani. Bence bu kadar sempati uyandırmasının sebebi çevre eylemi olarak başlaması. Kimin ne çıkarı olabilir ki ağaçları korumaktan! (...) Parkta nöbet tutulan bir ülke olarak tarihe geçtik. Siz bu insanları hiçbir ideolojik kalıba sığdıramazsınız ve bence dünya kamuoyu bunun farkına vardı ve o yüzden destek verdi. Hiç bir kişisel çıkar yok burada yani ve bu tabii ki insanlara sempatik geldi. Sonuçta çok iyi niyetli ve desteklenmesi gereken bir hareket.

Benzer şekilde K15 de kesinlikle uluslararası komplo yaklaşımına inanmadığını belirtiyor ve yabancı basının olaylara ilgisini şu sözlerle açıklıyor:

Kesinlikle hiç düşünmedim ben böyle bir şey. Bilmiyorum, bunu söyleyen çok oldu ama biz ilk gece –yani 31'inde- sabah 5'te filan sanırım evdeydik. Televizyonu açtık. Kütahya bile ayağa kalkmış. 50 ilde filan gece 5'te herkes ayakta. NTV'de altyazı olarak şu geçti: “İstanbul'da Gezi Parkı'nda olay çıktı. Buna destek olarak da İzmir ve Ankara'da protesto gösterileri düzenlendi”. Saat 5'te bu altyazıyı gördük biz. O an açtık BBC'de canlı yayında gösteriyor. Ya da Norveç kanalından izliyordu arkadaşlar. O gece izleyenler ya da Almanya'dan arkadaşım mesaj atıyor bana “ne yapıyorsunuz, ne yaptınız” diye; haberleri var onların. Ama Türkiye'deki insanların haberi yok.

CHP'li genç kadın politikacı Ko7 ise uluslararası ilginin Türkiye kamuoyuna yansıma biçimini iktidar partisinin bir taktiği olarak değerlendiriyor. Ko7 bu iddiasını şöyle açıklıyor:

Bence tamamen objektif olarak olan hadiseyi yansıtmak çalışması içinde olduklarını düşünüyorum yani. Bu bence AKP'nin geçmişte yaptığı fakat Gezi sürecinde evrilen bir taktiği, gündem değiştirerek önce faiz lobisi dediler, sonra dış mihrak dediler, onun dışında şimdi Yahudi diasporası diyorlar. Bu bir şekilde gündem değiştirmeye yönelik. Bu olayı Gezi'den alıp çarpıtarak başka bir alana dikkati çekmeye çalışan bir taktik olduğunu düşünüyorum.

Aynı çerçevede üniversitede asistan olarak çalışan kadın eylemci K16 da bu yaklaşımın iktidar çevreleri tarafından bilinçli olarak üretildiğini ama çok tutarsız bir iddia olduğunu belirtiyor. Ona göre manipülasyon ihtimali olsa da mevcut durum iktidar çevrelerinin iddialarından çok farklı. K16 yaklaşımını şöyle özetliyor:

Vallahi onlar o kadar çok farklı grupları söylediler ki bir araya gelemeyecek, onun için biraz tuhaf bir şey olmaya başladı tabi. Bir yandan Yahudiler, bir yandan Amerikalılar, bir yandan İngilizler, bir yandan Suriye... Bir anda böyle İsrail – Suriye işbirliğine filan dönmeye başladı iş. Olamayacak bir sürü grubu bir araya getirdiler. O kadar komplo teorisine gerek yok bence. Çok olağan bir hareketti bu. Bundan yararlanmak isteyecek bir sürü grup olacaktır. Bu çok normal bir şey, uluslararası ilişkiler böyle yürüyor zaten. Yani manipüle edebileceğin bir ortam varsa etmeye çalışırsın. Ama ne kadar edebildiler, bence çok edemediler... Genelde batı dünyasının bir halk hareketini destekleme hali vardır; bir sempatiyle yaklaşırlar ne olursa olsun. Ama özellikle son 3-4 senedir Orta Doğu'da olan şeyler de onları canlandırdı, çok istedikleri yöne gitmedi en sonunda ama. Bence Türkiye'deki de “acaba mı?” sorusu yarattı. Fakat çok farklıydı tabi, pek öyle bir şey

değildi. Niyetimiz öyle bir şey değildi en azından, çıkış noktamız da öyle değildi.

Meslekten gazeteci olan transseksüel kadın eylemci Ko8 ise bu yaklaşımı medyanın Türkiye'deki mevcut koşullarıyla ilişkilendiriyor:

Amerika'daki, Avustralya'daki, Kanada'daki, İngiltere'deki medya hiçbir zaman politikacılarla, devletle aynı çizgi üstünde yürümez. Devletin çıkarları için yayın yapmazlar. Ben çok iyi biliyorum, çünkü yurtdışında çok uzun yıllar yaşadım. Özellikle gazeteler ve televizyonlarda çok bulundum. Düşüncelerini biliyorum: "Biz gazeteciyiz. Ortada bir haber var ve biz bunu veririz". Bunların tek derdi haberi sunmak. Başka hiçbir programları, bir planları ve düşünceleri yok.

Kuşaklar arasında bu yaklaşım farklılığını not ettikten sonra bunun sebepleri üzerinde düşünebilir. Nasıl oluyor da ellili yaşlardaki eylemciler olaylarda uluslararası güçlerin parmağı olabileceğini düşünürken daha genç olanlar bu iddialara kulak asmıyor ve dahası saçma buluyor. Bu durumu sordüğümüz eylemlere yoğun bir biçimde katılan bir CHP milletvekili Ko5 böylesi bir yaklaşımı paranoya olarak tanımladı ve olayların arkasında bir güç aramayı mensubu olduğu kuşağın kendine güvensizliğiyle açıkladı. Şunu soruyordu: "12 Eylül'den sonra bu kuşak Türkiye'de neyi değiştirmişti... Darbeyi yemiş evinde oturmuştu." İşte Ko5'e göre bu kuşak şimdi de bir başarı olacaksa dışarıdan gelir diye düşünüyordu. Oysaki Gezi'de ortaya çıkan şey kesinlikle yeni ve genç kuşağın başarısıydı.

SONUÇ YERİNE

Girişte de belirttiğimiz gibi Gezi protestoları sonuçları ve yansımalarıyla Türkiye'nin yakın tarihinde yaşadığı en önemli siyasi krizlerden biriydi. Bu özelliğiyle de yurt içinde ve dışında büyük ilgi gördü. Hakkında araştırmalar yapıldı, üstüne anlam yüklenmeye çalışıldı, sosyolojik ve hukuki açıdan sonuçları tartışıldı. Protestolara katılan insanların neler düşündüğü, neye tepki gösterdiği konuşuldu. Ama şimdiye değin Gezi olayları, eylemcilerin baktığı yerden analiz edilmedi. Elinizdeki çalışma bu açığın kapatılmasına, “Gezi ruhu” metaforuyla anlatılan -orada bulunma nedenlerinin- daha iyi anlaşılmasına yardımcı olmayı hedefliyor.

Bilimsel bir yöntemle yapılmasına rağmen araştırmamızın toplumsal ve siyasal bir ajandası var. Muhalefetin de, iktidarın da, medyanın da bu olaylardan gerekli dersleri çıkarmasını arzu ediyoruz. Türkiye'nin kırılğan bir coğrafyada, kendi içinde ve dışında pek çok sorunu eş zamanlı yönetmek zorunda olduğunu bildiğimiz ve gördüğümüz için Türkiye'nin bir daha böylesi bir istikrarsızlık yaşamamasından endişe ediyoruz. Bu nedenle yaptığımız araştırmanın verilerini önemsiyoruz. 17 Aralık 2013 sonrasında yaşanan sarsıntı ve kriz bizi endişelerimizde haklı olduğumuz sonucuna ulaştırıyor. Bu sebeple son bölümde derinlemesine mülakat yaptığımız insanların talep ve beklentilerini kendi ağızlarından bir kez daha vurgulamak gereği duyuyoruz.

Ülke ve Kent Yönetimine Demokratik Katılım Kanallarının Genişlemesi

Halkın hem ulusal siyasete dair konularda hem de kent yönetimine ilişkin daha fazla söz, yetki ve karar sahibi olmasına yönelik son derece açık ve özlü bir talep, K04 tarafından seslendirilmiştir: “Bizim istediğimiz şey halkın iktidarda ve halkın aslında söz, yetki ve karar hakkına sahip olması; halkın kendini yönetebilmesi, gerçekten demokrasinin işler hale gelebilmesidir”. K12 de benzer bir şekilde “Ben herkesin kendisini özgür bir şekilde ifade edebileceği ve tamamen halka dayalı olacak bir politika olmasını istiyorum” diye konuşmuştur.

Kente dair kararların alınma süreçlerine o kentte yaşayan yurttaşların nasıl katılabileceğine dair ayrıntılı görüşler, herhangi bir siyasi grupla bağlantısı olmayan K16 tarafından ifade edilmiştir. İktidardan somut taleplerinin ne olduğuyla ilgili bir soruya “Daha adem-i merkeziyetçiliğin olması. Yani çok merkezi olduğumuzu düşünüyorum. Her

türlü karar, bütçeler, şehir yönetimiyle ilgili kararlar... En küçük bir alışveriş merkezinden tutun da daha büyük, şehirle ilgili olan kararlara kadar çok merkezi, Ankara'dan her şeye karar verildiğini düşünüyorum” karşılığını vermiştir.

Özel Yaşamlarına ve Hayat Tarzlarına Müdahale Edilmemesi

Üniversiteden yeni mezun olmuş örgütsüz bir kadın eylemci olan K15, gece saat 10'dan sonra alkol satışının yasaklanmasından kaygılı olduğunu ifade etmiştir. K 15 “Bunu yapan insan bir süre sonra dışarıda içki içilmesini de yasaklayabilir ve ben o zaman ne yapacağım?” diye sormaktadır. CHP'li Ko7 sokağa çıkma nedenini AKP iktidarının insanların özel hayatına müdahale etmesi olarak açıklamakta ve bu müdahalenin pek çok boyutu olduğunu dile getirmektedir.

Ko7'nin söz konusu müdahalenin boyutları olarak sıraladığı unsurlar arasında yer alan “içki yasakları, kadınların doğum yöntemine karışılması, kürtaj yasağı”, özel yaşam ve hayat tarzına yönelik müdahale örnekleri olarak dikkat çekmektedir. Ko7 aynı cümle içinde tutuklu öğrencilerin varlığı, hukukçulara uygulanan orantısız güç, medya üzerindeki baskıdan da şikâyet etmiştir. Ko4 de sokağa dökülen kitlelerin, yaşam tarzlarına karışılmamasını istediği görüşündedir. Ona göre “içkinin yasaklanması aslında simgesel bir şeydir”, insanlar artık yaşam şekillerine müdahale edilmesini istememektedir.

Kadınlara Yönelik Baskıların Ortadan Kaldırılması

Genç kadın eylemci Ko9, “Benim bedenime kadar el uzatınca devlet, yeter artık deyip çıktım sokağa” sözleriyle çocuk sayısı, kürtaj ve benzeri konulardaki tartışmalara işaret etmektedir. Ko9 ayrıca “ataerkil bir toplumda yaşıyoruz ve çok ataerkil bir hükümet tarafından yönetiliyoruz, tabii ki daha fazla zararı kadınlar görüyor bence” dedikten sonra sözlerini şöyle sürdürmüştür:

Keza bahsettiğim gibi kürtaj yasası veya tecavüzcülere ceza verilmemesi... Bu, bunları bir toplumun gözünde meşru kılmak demektir. Ben sana tecavüz ederim, nasıl olsa ceza almıyorum gibi bir algı var çünkü hükümet bunu bastıra bastıra söylüyor. Tecavüzcünün ya da kadına şiddet uygulayanların arkasında duruyor ve bu olayları meşru kılıyor. Bu da kadına uygulanan baskıyı ve tacizi arttırıyor.

Toplumdaki Farklı Kültür ve Kimliklere Mensup Bireylere Eşit Statü Sağlanması

Araştırmamızın katılımcılarından Ko7, bizatihi Gezi direnişiyle oluşan somut ortamı eşitlikçi bir toplum tasavvuruyla ilişkilendirmekte ve Gezi Parkı'nı “kimsenin birbirini etnik kökeninden, hangi partiye oy verdiğinden, cinsel yöneliminden dolayı yargılamadan, sadece insan olarak gördüğü, çok farklı bir dünya” olarak tasvir ederek beklentisini ortaya koymaktadır. Transseksüel eylemci Ko8 “insan haklarını, eşit hakları

özümseyen, anlayan, bilen bir anlayışın” iktidara gelmesini istediğini belirtmiş, ancak bunun kolay olmadığını da dile getirmiştir. Ko8 “ama bu mevcut partilerle olur mu olmaz mı bundan çok emin değilim. Bir değişim olması gerekiyor artık” görüşündedir.

Eşit yurttaşlık bağlamında Alevilerin talepleri ön plana çıkmaktadır. Bu talepleri dile getiren ya da destekleyen katılımcıların arasında Alevi olmayanlar da vardır. Ko7 Alevilerin taleplerinin dikkate alınmadığını ve iktidar tarafından ötekileştirilip aşağılandıklarını savunmaktadır. Alevilerin taleplerini ise “İbadetlerini yaptıkları yerlerin devlet tarafından ibadethane olarak görülmesi, inançlarına saygı duyulması, ötekileştirilmemesi, Başbakan’ın nefret söylemiyle onları dışlamaması” olarak özetlemektedir.

Bağımsız, Dürüst ve Eleştirel Bir Medya

Ana akım medyanın Gezi eylemleri sırasındaki tutumu istisnasız bütün katılımcılar tarafından eleştirilmiştir. Katılımcılar, “hassas” konuları haberleştirmekten imtina ederek halkın haber alma hakkına engel olan bir medya istemediklerini dile getirmişler ve medyanın iktidardan bağımsız olması talebini ileri sürmüşlerdir. K15, protestolar sırasında sokakta bir takım badireler atlatırken ana akım medyanın olayları aktarmasına öfkeliydi:

Oturup Ulusal Kanal’ı izleyen insanlar değiliz ama Gezi Parkı olaylarında, çok da iğrenç haberler yapmalarına rağmen, açıp Ulusal Kanal’ı izledik. Neden? Çünkü etrafta kimsenin haberi yok, ruhu duymuyor. Yani bizim orada gözümüz çıkacaktı, kimsenin ruhu duymayacaktı. Böyle bir saygısızlık olamaz. Ama CNN International o gece 8 saat gösteriyordu canlı yayında.

Muhalefetten Beklentiler

Bazı katılımcılar iktidarın değişmesini istediklerini dile getirmiştir. Ko4 Tayyip Erdoğan’ın gitmesini istediklerini söylemekte, ancak aynı iktidarın çıkaracağı başka bir liderin, hatta başka bir partiden gelecek yeni bir liderin de Erdoğan’dan farksız olacağını savunmaktadır:

Tayyip Erdoğan gitsin diye bir talebimiz var (...) Erdoğan’ı artık istemiyoruz. Onun yerine gelecek bir insanın, belki şu an AKP içerisinde de olabilir, başka bir partiden de olabilir, bizi temsil edeceğini aynı şekilde düşünmüyoruz. Çünkü o kirlenmiş siyaset biçimiyle ve bunun içerisinde yer alan insanlarla artık bu yürümez.

Kimi eylemcilerin memnuniyetsizliğinin hedefinde muhalefet de vardır. Daha etkili bir muhalefet talep etmektedirler. Örneğin K16 şu ifadeleri kullanmıştır:

Muhalefet partileri başarılı olsaydı, böyle bir şey çıkmazdı bence. Bu kadar çıkmayabilirdi ya da daha önceden daha örgütlü bir şey olabilirdi. Tam kestiremiyorum onu, muhalefetin dokusuna bağlı. Eğer CHP gibi bir muhalefet partisi olup ama daha farklı bir CHP olsaydı, bence bu gene çıkmazdı. Ama daha sol tandanslı olup kuvvetli olsaydı, daha önceden farklı olaylarda, Roboski gibi olaylarda daha örgütlü bir eylem çıkabilirdi diye düşünüyorum. Bu çünkü böyle bir kıvılcım gibi oldu, çok doğaçlamaydı ve sonradan bir araya gelindi. Ama farklı bir muhalefet olsaydı gençleri toparlayabilen, bazı şeyler daha erken olabilirdi.

OKUMA ÖNERİLERİ

Bu bölümde Gezi olaylarını farklı boyutlarıyla ele alan, genellikle akademik yanı ağır basan çalışmalardan oluşan bir seçki sunuyoruz. Ancak söz konusu çalışmaları teker teker sıralamayacağız. Onun yerine kimi temaları başlıklar halinde sunacağız ve ilgili eserleri de bu başlıklar altında tanıtacağız.

Gezi’de Neler Oldu?

Cumhuriyet Kitapları tarafından yayımlanan *Türkiye’yi Sarsan Otuz Gün: Gezi Direnişi* adlı kitapta Aykut Küçükçkaya tarafından yazılan bölüm, 27 Mayıs 2013’ten 25 Haziran 2013’e kadarki olayların ayrıntılı bir kronolojik dökümünü sunmaktadır. (Emre Kongar ve Aykut Küçükçkaya, *Türkiye’yi Sarsan Otuz Gün: Gezi Direnişi*, (İstanbul: Cumhuriyet Kitapları, Temmuz 2013)). Express dergisinin Gezi özel sayısı da bolca tanıklık ve görsel malzeme içermesinin yanı sıra, İstanbul’un farklı semtlerindeki (Gazi Mahallesi gibi) ve Eskişehir, Hatay, Kayseri, Kocaeli, Tarsus gibi Anadolu şehirlerindeki protestolar hakkında da detaylı bilgiler veriyor (Express Özel Sayı, Haziran-Temmuz 2013, Yıl 11, Sayı 136). Birikim dergisinin özel sayısı da dikkate değer gözlem yazıları, söyleşiler ve analizler içermektedir (*Birikim*, Temmuz-Ağustos 2013, Sayı 291-292).

12-16 Haziran 2013 tarihlerinde bir grup Gezi eylemcisiyle yapılan mülakatlardan elde edilen bulguların özetlendiği İngilizce bir çalışma da mevcuttur: Coşkun Taştan, ‘The Gezi Park Protests in Turkey: A Qualitative Field Research’, *Insight Turkey*, Summer 2013, Vol. 15, Issue 3, pp. 27-38.

“Kent Hakkı”

Gezi protestoları sırasında sokaklara dökülen kitlelerin nitelikleri ve dile getirdikleri talepler, bazı akademisyenleri kent hakkı kavramı üzerinden çözümlemeler yapmaya sevk etmiştir. İlk kez Henri Lefebvre tarafından 1968 ayaklanmaları sırasında ortaya atılan bu kavram ışığında Gezi olaylarını inceleyen İngilizce bir kaynak için bkz. Mehmet Barış Kuymulu, ‘Reclaiming the right to the city: Reflections on the urban

uprisings in Turkey’, *City: Analysis of Urban Trends, Culture, Theory, Policy, Action*, Vol. 17, Issue 3, 2013, pp. 274-278. Gezi’nin kent hakkı bağlamında incelikli analizini yapan Türkçe bir eser içinse bkz. E. Ahmet Tonak, *Kent Hakkı’ndan İsyan’a* (İstanbul: Agora Kitaplığı, Eylül 2013).

“Orta Sınıf”, “Yeni Orta Sınıf”, “Prekarya”...

Gezi protestolarında sokaklara çıkan kitlelerin sınıfsal niteliği ve bunun “yeni”liği üzerine şimdiden kayda değer bir literatür oluşmuştur. Yeni toplumsal saflaşmalar, sosyal-siyasal muhalefetin değişen niteliği ve yeni toplumsal örgütlenmeler gibi konu başlıkları da bu tartışmaya eşlik etmektedir. Bu bağlamda mutlaka okunması gereken bir yazı Ayşe Buğra’nın kaleminden çıkmıştır: Ayşe Buğra, ‘Siyasetin geri dönüşü’, *Express*, Yıl 12, Sayı 137, Ağustos-Eylül 2013, s. 60-64. Keza Tanıl Bora’nın “prekarya” saptaması da önemlidir (GQ Türkiye dergisinin Temmuz 2013 sayısında çıkan analiz radikal.com.tr tarafından iktibas edildi: Tanıl Bora, ‘Beyaz yakalıların isyanının ardında ne var?’, radikal.com.tr, 2 Temmuz 2013, http://www.radikal.com.tr/hayat/beyaz_yakalilarin_isyaninin_ardinda_ne_var-1140107). Gezi eylemlerine katılan kitlelerin “orta sınıf” olarak nitelenmesine itiraz eden Korkut Boratav’ın analizleri içinse bkz. ‘ “Her yer Taksim; her yer direniş”: Bu, işçi sınıfının tarihsel özlemi olan sınırsız, dolaysız demokrasi çağrısıdır’, Korkut Boratav ile söyleşi, sendika.org, 16 Haziran 2013, <http://www.sendika.org/2013/06/her-yer-taksim-her-yer-direnis-bu-isci-sinifinin-tarihsel-ozlemi-olan-sinirsiz-dolaysiz-demokrasi-cagrisidir-korkut-boratav/>.

Gezi’yle beraber kendini ifade fırsatı bulan, bugüne dek siyasi alanda yeterince temsil edilmeyen grupların (LGBT bireyler ve çevreciler gibi) yeni bir sol siyasete dâhil edilip edilemeyeceğini tartışan bir makale için bkz. Doğan Eşkinat, ‘Gezi Park: Negotiating a New Left Identity’, *Insight Turkey*, Summer 2013, Vol. 15, Issue 3, pp. 45-49. Nilüfer Göle’nin makalesinde ise kamusal alan için verilen mücadelenin Türkiye demokrasisinde yeni bir eşik teşkil ettiği, otoriter laiklikle İslamcılık arasındaki eski ikiliğin yeni bir yurttaşlık formuyla aşıldığı savunulmaktadır: Nilüfer Göle, ‘Gezi – Anatomy of a Public Square Movement’, a.g.e., pp. 7-14.

Siyaset ve Hukuk Kuramları Işığında Gezi Olayları

İstanbul Bilgi Üniversitesi Uluslararası İlişkiler Bölümü öğretim üyesi Murat Özbank’ın kitabı *Gezi Ruhü ve Politik Teori* (İstanbul: Kolektif Kitap, Kasım 2013), Gezi olaylarının iki temel aktörü olan ‘göstericiler’in ve ‘hükümet’in pozisyonlarının politik teori açısından nasıl yorumlanması gerektiği üzerine ilginç bir deneme. Özbank çalışmasında Schumpeter, Weber, Arendt, Habermas gibi düşünörlere referansta bulunuyor; politik güç, şiddet, politik meşruiyet, kamusal alan vb. kavramlar üzerinden gelişmeleri yorumluyor.

Özbank'a göre Başbakan Erdoğan'ın meşruiyet tasavvuru Schumpeter'in 1942'de, sandıkta alınan oy üzerinden kavramsallaştırdığı 'demokratik meşruiyet' tanımıyla sınırlıdır. Keza Başbakan politik güç ve şiddet kavramlarını Weberci açıdan kavramakta, şiddetin politik güç doğurabileceğine inanmakta, göstericilerin eylemlerini şiddet zannetmekte ve buna karşı-şiddetle yanıt vermektedir. Yazar, Gezi eylemcilerinin tasavvurundaki demokrasi ve meşruiyet kavramlarının bu eskimiş tanımları aştığını savunmakta, bunu yaparken de özellikle Arendt ve Habermas'a atıfta bulunmaktadır.

Gezi olaylarının insan hakları hukuku açısından kapsamlı bir analizi, İstanbul Bilgi Üniversitesi Yayınları tarafından basılan *Gezi Parkı Olayları: İnsan Hakları Hukuku ve Siyasi Söylem Işığında Bir İnceleme* (İstanbul, Kasım 2013) adlı çalışmada yer almaktadır. 10 farklı yazar tarafından kaleme alınmış 15 bölümü içeren bu hacimli eserin sonunda konuyla ilgili çeşitli mahkemelerin ve kültür varlıklarını koruma kurullarının kararları da sıralanmıştır.

Kitapta Gezi olayları şu hukuksal açılardan ele alınmıştır: yaşam hakkı, kötü muamele yasağı, kişi özgürlüğü ve güvenliği hakkı, ifade-toplanma-örgütlenme özgürlüğü, akademik özgürlükler, sağlık hakkı, konut dokunulmazlığı, mülkiyet hakkı, çalışma hakkı, seyahat özgürlüğü ve hak arama ve cezasızlık. Kitapta ayrıca belediyenin Taksim projesinin idari ve yargısal arka planı, 27 Mayıs 2013'ten itibaren meydana gelen olayların örgüsü, olaylarda yabancıların durumu, siyasetçiler ve bürokratların söyleminde Gezi olayları gibi konular da işlenmiştir.

Eylemlere Mesafeli Duran Analizler

Gezi eylemcilerinin kompozisyonuna ve taleplerine mesafeli, olayları hükümetin bakış açısına yakın bir noktadan değerlendiren akademik bir çalışma için bkz. Hatem Ete, 'The Political Reverberations of the Gezi Protests', a.g.e., pp. 15-25. Aynı minvalde, akademik olmayan bir çalışma içinse bkz. Cemil Ertem ve Markar Esayan, *Dünyayı Durdurun 60 Gün* (İstanbul: Etkileşim Yayınları, 2013). Yazarlar bu kitapta Gezi eylemlerinden bir darbe üretilmek istendiğini savunmakta, aynı sıralarda Mısır'da da darbe olduğunu belirtmektedir.

METODOLOJİ

Yukarıdaki bölümlerde belirtildiği gibi bu araştırmada eylemcilerin kim olduğuyla değil eylemlerin neden ortaya çıktığıyla, nasıl yapıldığıyla ve eylemcilerin ne talep ettiğiyle ilgilendik. Bu kapsamda on altı kişiyle mülakat yapıldı. İstanbul’da 21 Haziran-24 Temmuz 2013 tarihleri arasında gerçekleştirilen görüşmeler ‘derinlemesine mülakat’ yöntemiyle yürütüldü.

Araştırmacılar olarak sahaya çıkmadan önce bir ‘mülakat rehberi’ hazırladık. Bu rehberle proje için önemli konulara odaklanılması ve mülakatlar arasında benzerliğin ve uyumun sağlanması amaçlanıyordu. Mülakatlarda ‘yarı-yapılandırılmış’ sorular yöneltilirdi ve katılımcılar yönlendirilmemeye çalışıldı. Görüşmeler niceliksel değil niteliksel bir yaklaşımla –yani derinlemesine mülakat tekniğiyle– yürütüleceğinden, örneklem seçiminde önemli olan kriter temsiliyet ya da tesadüfîlik değildi. Temel kriterimiz eylemlere yoğun bir şekilde katılmış olmalarıydı.

Mülakat için belirlediğimiz katılımcı adaylarıyla, henüz Gezi Parkı eylemleri sürerken eylem alanında temas kuruldu. Bu kişilere araştırma hakkında bilgi verildi ve randevu istendi. Görüşmelerde ses kaydı alındı ve ardından bu kayıtlar proje asistanları tarafından deşifre edildi. Bir sonraki aşamada da araştırmacılar olarak deşifre metinleri konulara göre tasnif ve analiz ettik.

Mülakat verenlerin yaş, cinsiyet, eğitim, toplumsal statü gibi kriterlere göre aralarında farklılıklar olması gözetildi. Bunun yanında araştırma sırasında etik kurallara önem verildi. Katılımcılar mülakatlardan önce araştırma hakkında bilgilendirildi ve gönüllüğe dayalı katılımları için kendilerinden onay alındı. Mülakatlar boyunca eylemcilerin kişisel deneyimleri üzerinde duruldu. Bu deneyimlerden varılacak sonuçlara yayın taramaları, niceliksel analizler ya da başka yöntemlerle yürütülecek araştırmalarla ulaşılabilmesi mümkün değildi. Derinlemesine mülakat tekniğini seçmemizin temel nedeni de buydu.

Araştırmamıza katılan eylemcilere verilen kodlar ve eylemciler hakkında tanımlayıcı bilgiler aşağıda sunulmuştur.

K01 kodlu katılımcı, 1960 doğumlu, 12 Eylül'den beri hiçbir siyasi örgütlülük içinde yer almayan bir kadındır.

K02 kodlu katılımcı, 1989 doğumlu, üniversite mezunu ve yüksek lisansa hazırlanan, çevreci, Yeşiller ve Sol Gelecek Partisi üyesi bir kadındır.

K03 kodlu katılımcı, 1989 doğumlu, bir sivil toplum kuruluşunda yarı-zamanlı çalışan, çevreci, Yeşiller ve Sol Gelecek Partisi üyesi, üniversite öğrencisi bir erkektir.

K04 kodlu katılımcı, üniversitede okuyan, 1991 doğumlu, Öğrenci Kolektifleri adlı sosyalist gençlik örgütlenmesine üye bir erkektir.

K05 kodlu katılımcı, eylemlere aktif biçimde yer alan ve hatta polis şiddetine de maruz kalan üst düzey bir CHP yöneticisidir.

K06 kodlu katılımcı, yaygın bir Alevi örgütlenmesi olan Pir Sultan Abdal Kültür Derneği'nde şube başkanlığı görevi yürüten bir erkektir.

K07 kodlu katılımcı, 1990 doğumludur ve CHP yerel örgütünde yöneticilik yapmakta olan bir kadındır.

K08 kodlu katılımcı, 30'lu yaşlarının ortalarında, mesleği gazetecilik olan transseksüel bir kadındır.

K09 kodlu katılımcı, 1987 doğumlu, üniversitede moda ve tekstil tasarımı bölümünden mezun olduktan sonra moda editörlüğü eğitimi almış, halen serbest-zamanlı çalışmakta olan örgütsüz bir sosyalisttir. Cinsiyeti kadındır.

K10 kodlu katılımcı, 1954 doğumlu, üniversite mezunu, özel sektörde yıllarca çalıştıktan sonra emekli olmuş bir erkektir.

K11 kodlu katılımcı, 1988 doğumlu, hukuk fakültesi mezunu, CHP gençlik kolları üyesi bir erkektir.

K12 kodlu katılımcı, 1980 doğumlu, internet kafe işleten, halen liseyi dışarıdan okuyan, ilköğretim mezunu, BDP yerel örgütünde yöneticilik yapan bir erkektir.

K13 kodlu katılımcı, 1985 doğumlu, BDP üyesi akademisyen bir kadındır ve kendini sosyalist diye tanımlamaktadır.

K14 kodlu katılımcı, Aralık 1984 doğumlu, finansal danışmanlıkla iştigal eden, halen kimi uluslararası şirketler için serbest-zamanlı çalışarak projeler hazırlayan bir erkektir. Herhangi bir siyasi örgütlülük içinde değildir.

K15 kodlu katılımcı, üniversiteden yeni mezun olmuş, editörlük yapan, herhangi bir siyasi örgütlülük içinde yer almayan, 1990 doğumlu bir kadındır.

K16 kodlu katılımcı, 1989 doğumlu bir araştırma görevlisi ve yüksek lisans öğrencisidir. Kendini feminist olarak tanımlamaktadır. Herhangi bir siyasi kuruluşa üye değildir.

KRONOLOJİ

27 Mayıs 2013: Belediye ekipleri Gezi Parkı'ndaki ağaçları sökmeye başladı. Taksim Dayanışması platformunun üyeleri parkta toplanarak iş makinelerini durdurdu.

28-29-30 Mayıs 2013: Ağaç sökümünü engellemek için parka giden eylemcilerin sayısı günden güne artarken, bu eylemcilerle polis ve zabıta arasında şiddet olayları yaşamaya başladı. Bazı eylemcilerin çadırları görevlilerce yakıldı.

31 Mayıs 2013: Parkta çok büyük bir kalabalığın toplandığı 30 Mayıs gecesini müteakip, sabah saat 05.00 sularında polis gaz bombaları eşliğinde şiddetli bir müdahalede bulundu. Parktaki göstericiler dağıtıldı, ancak gün boyu olaylar büyüdü. 3 kişi atılan gaz kapsüllerinden ötürü gözünü kaybetti, aralarında CHP ve BDP milletvekillerinin de bulunduğu onlarca kişi yaralandı.

1 Haziran 2013: Polis saat 15.45 sularında göstericilere müdahale etmeye son verdi ve Taksim Meydanı'ndan ayrıldı. Ankara'da Ethem Sarısülük adlı gösterici polis kurşunuyla vuruldu, 14 Haziran'da hastanede yaşamını yitirdi.

2 Haziran 2013: Taksim bölgesinde sona eren çatışmalar şehrin diğer bölgelerinde (özellikle Dolmabahçe ve Beşiktaş'ta) ve öbür illerde devam etti. Tüm yurttan "oran-tısız polis şiddeti" tartışmalarını alevlendiren görüntüler gelmeye başladı. Habertürk kanalı önünde medyanın tutumu protesto edildi. İstanbul'da Mehmet Ayvalıtış adlı gösterici hayatını kaybetti, Eskişehir'de ise Ali İsmail Korkmaz -aralarında bir polisin de bulunduğu- bir grup tarafından sokakta darp edildi. Korkmaz 10 Temmuz'da hayata veda etti.

3 Haziran 2013: Tüm yurttan olaylar devam etti. NTV önünde protesto gösterisi gerçekleştirildi. Antakya Armutlu'da Abdullah Cömert hayatını kaybetti.

5 Haziran 2013: Taksim Dayanışması temsilcileri Başbakan Yardımcısı Bülent Arınç'la görüştü. Yurt genelinde olaylar sürdü.

7 Haziran 2013: Başbakan Erdoğan gece saatlerinde yurtdışı gezisinden döndü ve sert mesajlar içeren bir konuşma yaptı. Yurt genelinde olaylar sürdü. Adana’da inşaat halindeki bir köprüden düşen polis Mustafa Sarı hayatını kaybetti.

8 Haziran 2013: İstanbul Büyükşehir Belediye Başkanı Kadir Topbaş sessizliğine son verdi ve Gezi Parkı’na AVM, otel ya da rezidans yapılmayacağını, oraya bir kent müzesi inşa edilebileceğini söyledi.

11 Haziran 2013: Sabahın erken saatlerinde Taksim Meydanı’nda polis operasyonu başladı ve AKM’ye asılmış pankartlar polis tarafından toplanarak yerlerine Türk bayrağı ve Atatürk posterleri asıldı.

12 Haziran 2013: Taksim’de gece boyu devam eden olaylar, polisin saat 04.00 sularında müdahalesine son vermesiyle noktalandı. Parkın içine çok sayıda gaz bombası atıldı. AKP sözcüsü Hüseyin Çelik, Taksim Kışlası’nın inşa edilip edilmemesi hususunda bir referandum düzenlenebileceğini açıkladı.

14 Haziran 2013: Başbakan Erdoğan, Taksim Dayanışmasının temsilcileriyle bir araya geldi. Temsilciler, görüşmenin ardından nihai bir karar alınması için toplantılar düzenlemeye başladı.

15 Haziran 2013: Taksim Dayanışması parktaki çadır, flama ve bayrakları kaldırma kararı aldığını, parkta Dayanışmaya ait yalnızca bir çadırın sembolik olarak bırakılacağını açıkladı. Ancak bu karar hayata geçirilemeden akşam saatlerinde polis müdahalesi çok sert bir şekilde başladı. Çadırlar sökülerek park boşaltıldı ve polis tarafından kapatıldı. Çeşitli semtlerde eylemler yeniden başladı, ertesi gün de yoğun biçimde sürdü.

17 Haziran 2013: DİSK ve KESK genel greve gitti, ancak etkili olmadı. Erdem Gündüz adlı eylemci AKM’nin karşısında “duran adam” eylemine başladı. Bu yeni eylem tarzı kısa sürede yayıldı. Beşiktaş Abbasağa Parkı’nda başlayan forum da bir ilk oldu ve ilerleyen günlerde diğer parklara yayıldı.

18-19-20-21-22 Haziran 2013: İstanbul’daki ve diğer şehirlerdeki gösteriler, sürekli olmasa da devam etti. Polis müdahaleleri yaşandı.

Bu araştırmada Gezi eylemlerini kimin düzenlediği, hangi Doğulu ya da Batılı devletin veya istihbarat örgütünün bu protestoların arkasında olduğu yok. Biz iktidara, muhalefete ve basına duydukları tepkiden dolayı sokağa çıkan, farklı meslek ve yaş gruplarından, değişik siyasi tercihlerden Gezi Parkı protestocularıyla konuştuk. Onların orada neler hissettiklerini, neden oraya gittiklerini anlamaya çalıştık. Bu çalışmada sadece katılımcıların ne düşündükleri ve neden orada olduklarıyla ilgileniyoruz. Onların görüşlerine elimizden geldiği kadar az müdahale ederek sizlerle paylaşmayı hedefledik. İnanıyoruz ki orada bulunanların duygularının, beklentilerinin anlaşılması bundan sonra yaşanabilecek benzeri olayların niteliğinin daha doğru değerlendirilmesine yardımcı olacaktır.

www.iku.edu.tr

www.gpotcenter.org